

GASETA DE LES ARTS

N Ú M E R O
EXTRAORDINARI
DEDICAT A LA
COL·LECCIÓ
PLANDIURA

SUMARI

JOSEP M.ª LÓPEZ-PICÓ **: J. GUDIOL, PVRE., LA COL·LECCIÓ PLANDIURA :
RAFAEL BENET, SANT PERE I SANT PAU, DE EL GRECO : MARIUS GIFREDA, LA
CASA : CARLES CAPDEVILA, L'ART MODERN CATALÀ A LA COL·LECCIÓ PLAN-
DIURA : RAFAEL BENET, LA SALA DE XAVIER NOGUES : J. LL. A., LLETRA DE
PARÍS : NOTICIARI

OCTUBRE 1928

ANY I

4 PESSETES

A.45.124

CALVET

E

HIJO

AGENTS DE DVANA

T

R

A

N

S

P

O

R

T

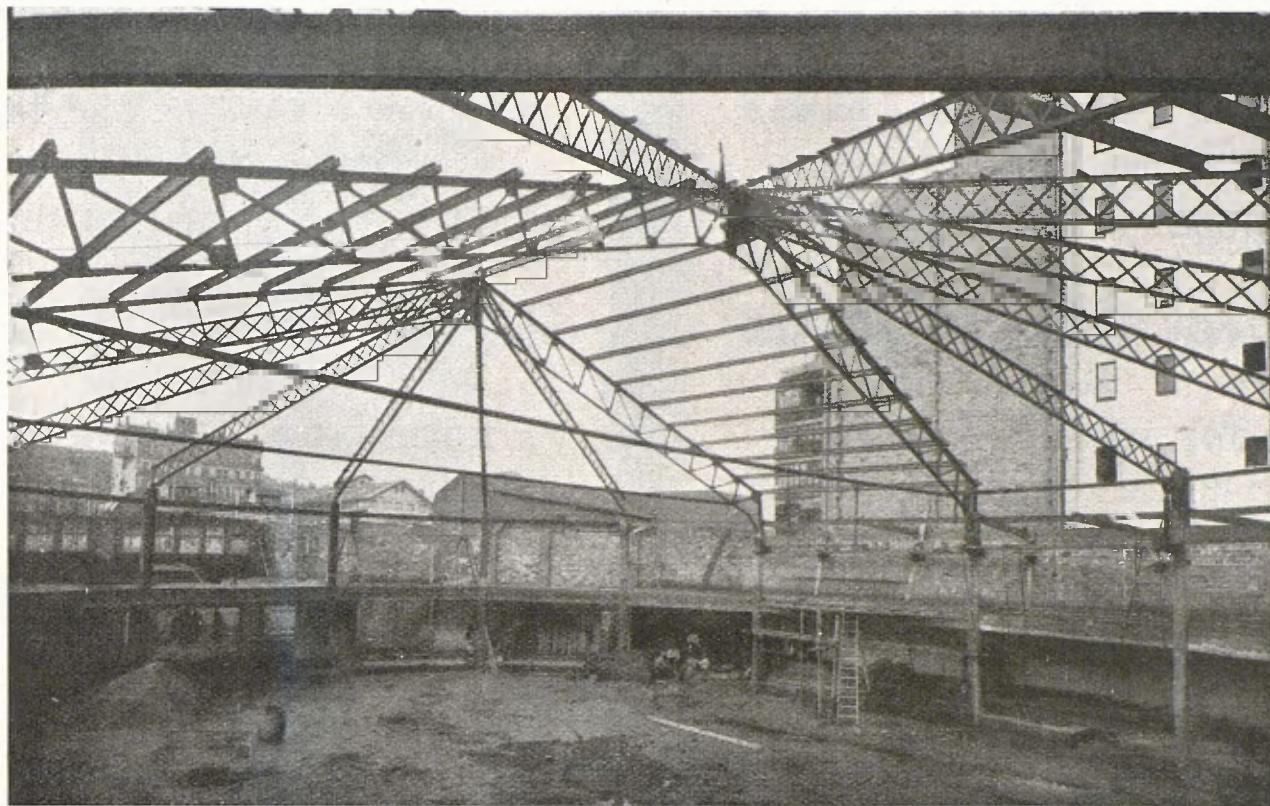
S INTERNACIONALS

BARCELONA
PASSEIG DE COLOM, 24

TELEFON 12074

SUCURSALS:
PORT-BOU
CERBERA
(P. O.)

Coberta del Saló "Nuevo Mundo" lliurada per la casa Fill de Miquel Mateu

FERROS CERS TUBS
MAQUINARIA UTILLATGE

Fill de Miquel Mateu

Suministre de Jàsseres, Armadures, Columnes, Pals, Ponts,
Cobertes, etc. Es faciliten gratuïtament tota mena
d'estudis tècnics per a

CONSTRUCCIONS METAL·LIQUES

Quinzenalment són publicades notes d'existència, que hom tramet
amb tota regularitat a qui ho sol·liciti

Angels, 3

BARCELONA

CASES A VALENCIA, MADRID I BILBAO

Gran Concurs Internacional

per a escollir, adquirir i premiar
LA MILLOR ESTATUA INEDITA
del

Sagrat Cor de Jesús

en la
Exposició Internacional
de Barcelona de 1929

LA CASA SUBIRANA

de Barcelona convida els artistes
de tots els països a prendre part a
aquest Concurs, oferint a l'obra
que fos escollida un premi de
50,000 pessetes, or

A Great International Contest

to select, acquire and reward
THE BEST INEDITED STATUE
of the

Sagred Heart of Jesus

at the
International exhibition to be
held at Barcelona in 1929

THE CASA SUBIRANA of Barcelona
(Spain) invites the artists from every country to
take part in this Contest, and offers a prize of
50,000 ptas., gold for the selected work

Gran Concurso Internacional

para escoger, adquirir y premiar
LA MEJOR ESTATUA INEDITA
del

Sagrado Corazón de Jesús

en la
Exposición Internacional
de Barcelona de 1929

LA CASA SUBIRANA

de Barcelona invita a los artistas
de todos los países a tomar parte
en este Concurso, ofreciendo a la
obra que fuese escogida un premio
de **50,000 pesetas, oro**

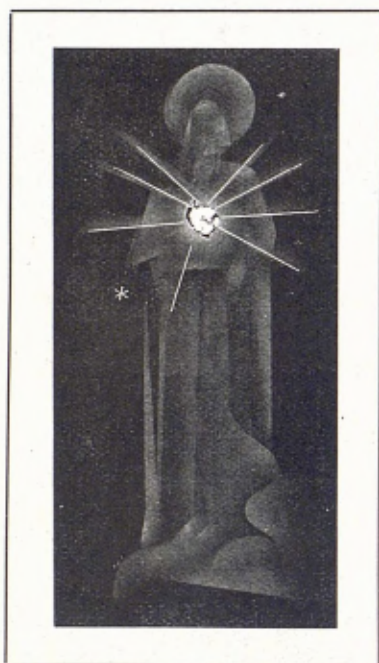
Grand Concours International

pour choisir,
acquérir et récompenser
LA MEILLEUR STATUE INEDITE
du

Sacré Coeur de Jésus

a
L'Exposition Internationale
de Barcelone de 1929

LA CASA SUBIRANA de Barcelone (Es-
pagne) invite les artistes de tous les pays à
prendre part à ce Concours, et offre à l'ouvra-
ge choisi un prix de **50,000 ptas., or**

JAUME MERCADÉ
JOIER

BARCELONA
Passeig de Gràcia, 46 - Telèfon 15704

La Pinacoteca
de
Gaspar Esmatjes

Marc i Gravats
Saló d'exposicions

Passeig de Gràcia, 34
Telèfon 13704
Barcelona

ANTIGUITATS
I DECORACIO

J. Valenciano

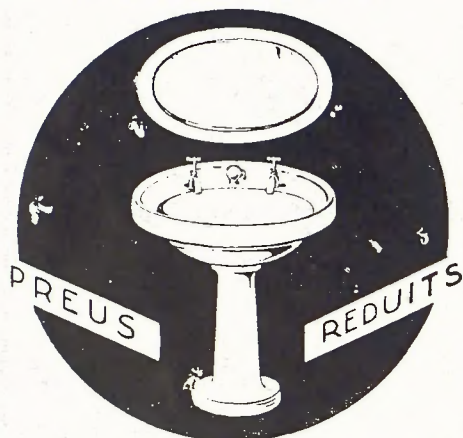
PLAÇA REIAL, 10
BARCELONA

LAMPARES - BRONZES
FERRATGES PER A OBRES

Rambla de Catalunya, 105 (Provença)
Obradors: Aribau, 103
Fundició: Núria, 16 (S. M.)
TELÈFON 71372

BANYERES .. LAVABOS
ESCALFADORS
WATERS .. BIDETS
CAMBRES DE BANY

JAUME SAURET
7 · PELAYO · 7

FÁBRICAS RIVIÈRE

FUNDADAS EN 1854

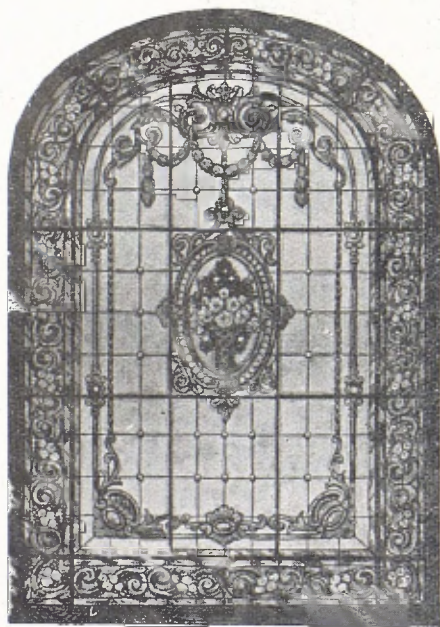
RONDA SANT PERE, 58 - BARCELONA
CASA A MADRID: CARRER DEL PRADO, 4

TEIXITS METAL·LICS EN TOTES LLURS
VARIETATS

REIXATS DE FILFERRO PER A TOTES APLICACIONS
TREBALLS DECORATIU DE FILFERRO
ARC ARTIFICIAL
FILFERRO ESPINOS PRIVILEGIAT
VAL·LA «RIO» GALVANITZADA PRIVILEGIADA
MATERIAL PER A VALLES
FILFERROS DE TOTES MENES
ARTICLES DE FILFERRO
PUNTES DE PARIS
MOLLES I RESSORTS DE CER
CADENES DE FILFERRO
CABLES METAL·LICS
CORDO METAL·LIC INVOLABLE PER A PRECINTES
GARBELLS I CEDASSOS DE TOTES MENES
ARENDELES DE FUSTA PER A CEDASSERIA
SUNYERS, LLITS I CATRES
TEIXITS SEMI-METAL·LICS, DE CANYA O DE FUSTA, PER
A OMBRACLES I ALTRES APLICACIONS
XAPES PERFORADES DE TOTS METALLS
LAMPARES DE SEGURETAT PER A MINES

Magatzems de Vidres i Cristalls plans

V. García Simón

VIDRIERES ARTÍSTIQUES
FABRICA DE MIRALLS
Cristalls gravats i corbats
(secció de marcs i motllures)

Rambla Catalunya, 29 - Magatzems: París, 138
Telèfon 15677

B A R C E L O N A

JOAN BUSQUETS

Mestre Ebenista - Tapisser-Decorador

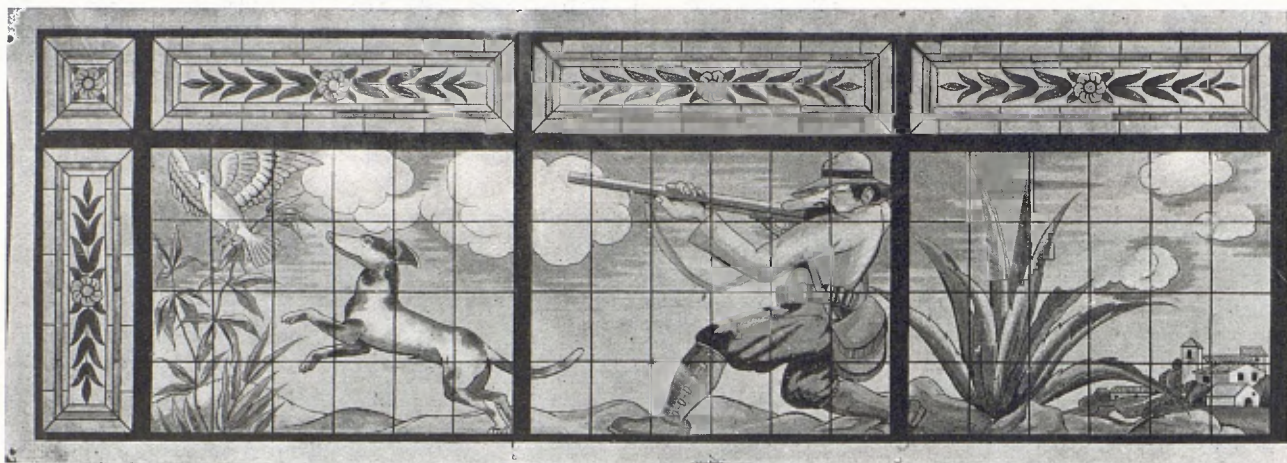
M O B L E S
de tots estils,
d'alta qualitat
d'art i de fanta-
sia. Antiguitats

O B J E C T E S
d'art i de fanta-
sia per a deco-
ració, Objectes
per a presents

Estudi, Tallers, Exposició i sales per a Exposicions d'Art i Bells Oficis

Passeig de Gràcia, 36 - Tel. 16823 - Barcelona

Fragment d'una claraboia col·locada a la torre del Sr. Seix a Pallejà. Arquitecte N'Antoni Fisas, projecte i dibuix de Xavier Nogués, executada en els tallers de la casa "MURGUIA", S. A.

MIRALLS "MURGUIA", S. A.

LLUNES I BISELATS
VIDRIERES ARTISTIQUES
GRAVATS :: CORBATS :: ESMALTS
~ ~ INSTAL·LACIONS ~ ~

DESPAIX: SEPÚLVEDA, 166
TELÈFON 16425

TALLERS: MONFART I CASTILLEJOS
BARCELONA

FOMENTO DE OBRAS & CONSTRUCCIONES

Sociedad Anónima

Propietaris de la major part de les pedreres de de Montjuïc i d'altres de varis llocs d'Espanya

CASA ESPECIAL EN EL RAM
DE CANTERIA

Telefón M. 4363-MADRID-Alcalá, 53, pral.

Telefón 16425 - BARCELONA - Balmes, 36

PEDRA per a empedrats i voreres, arenasca, de Montjuïc, de Caldes de Montbuy, Argentona i Cabrera de Mataró (Prov. de Barcelona) porfídica i microgranítica de Colmenar Viejo (Prov. de Madrid) basáltica de les províncies de Girona i Ciudad Real, etc.

PEDRA de carreus per a façanes; de les pedreres de Montjuïc.
PEDRA de granit, de Cabrera de Mataró, per a columnes monolítiques.

PEDRA per a moles, arenesques, granit i sílex de totet menes i dimensions.

PEDRA per a andanes; de Montjuïc i d'altres llocs. Per a mamposteria i graves de totes menes.

PEDRA per a muntants de maquinària.

Contractes i subministres en obres públiques i privades. — Transports i carreteigs en tots els rams de construcció. Compra i venda de cavalleries.

RAMON SUNYER

JOIES, ESMALTS I ARGENTERIA

CASA FUNDADA EN 1835

Corts Catalanes, 660 :: Telèfon 11247
BARCELONA

ESTUDI
FOTOGRAFIC

I

GALERIES D'ART
ARENYES

CORTS, 670
Telèfon 11657

ANTIGUITATS

Parquets

Construcción y Decoración

Rajoles-Ceràmica
CASIMIR VICENS

TALLERS, 72
TELÉFON 15644
BARCELONA

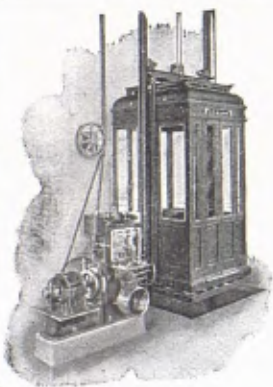
MATERIAL Y OBRAS, S. A.

Obres del «Poble Típic Espanyol» de la Exposició Internacional de Barcelona. Claustres del Monestir.

OBRES DE
CIMENT AR-
MAT I CONS-
TRUCCIONS
EN GENERAL

Corts Catalanes, 440
Telèfon 3 2 6 2 5
BARCELONA

F. FUSTER I FABRA
ENGINEER

Ascensors urbans
i industrials. Munta-
cargues per a totes
les potències. Munta-
plats. Polipastos i
Elevadors en general

CLARIS, 28 - TEL. 18037 - BARCELONA
Telegrams FUSTER

Calefaccions
Ventilacions
Produccions
d'aigua calenta
Humefacció per
a Fàbriques

JACOB SCHNEIDER

JORDI & YMBERT

LLURIA, 19 - BARCELONA

TELÈFON 11857

**XAPES PERFORADES
PER A ORNAMENTACIÓ
APLICACIONS**

Proteccions d'ascensors, Reixes, Enreixats, Can-
celles, Glorietes, Sòcols, Taquilles, Gelosies,
Aparells de Calefacció i de Ventilació elèctriques

BADRINAS

MOBLES MODERNS

AGENCIAMENT D'HABITACIONS
CATIFES :: TELES ESTAMPADES
PORCELLANES :: CERAMICA
VIDRES

DIAGONAL, 460
TELÈFON 73963
BARCELONA

TALLERS: NEPTÚ, 2 I DR. RIZAL, 36 (G.)

MARBRES & PEDRES

Franzi Hermanos y C.^{ia}

(CASA FUNDADA EN 1868)

BARCELONA

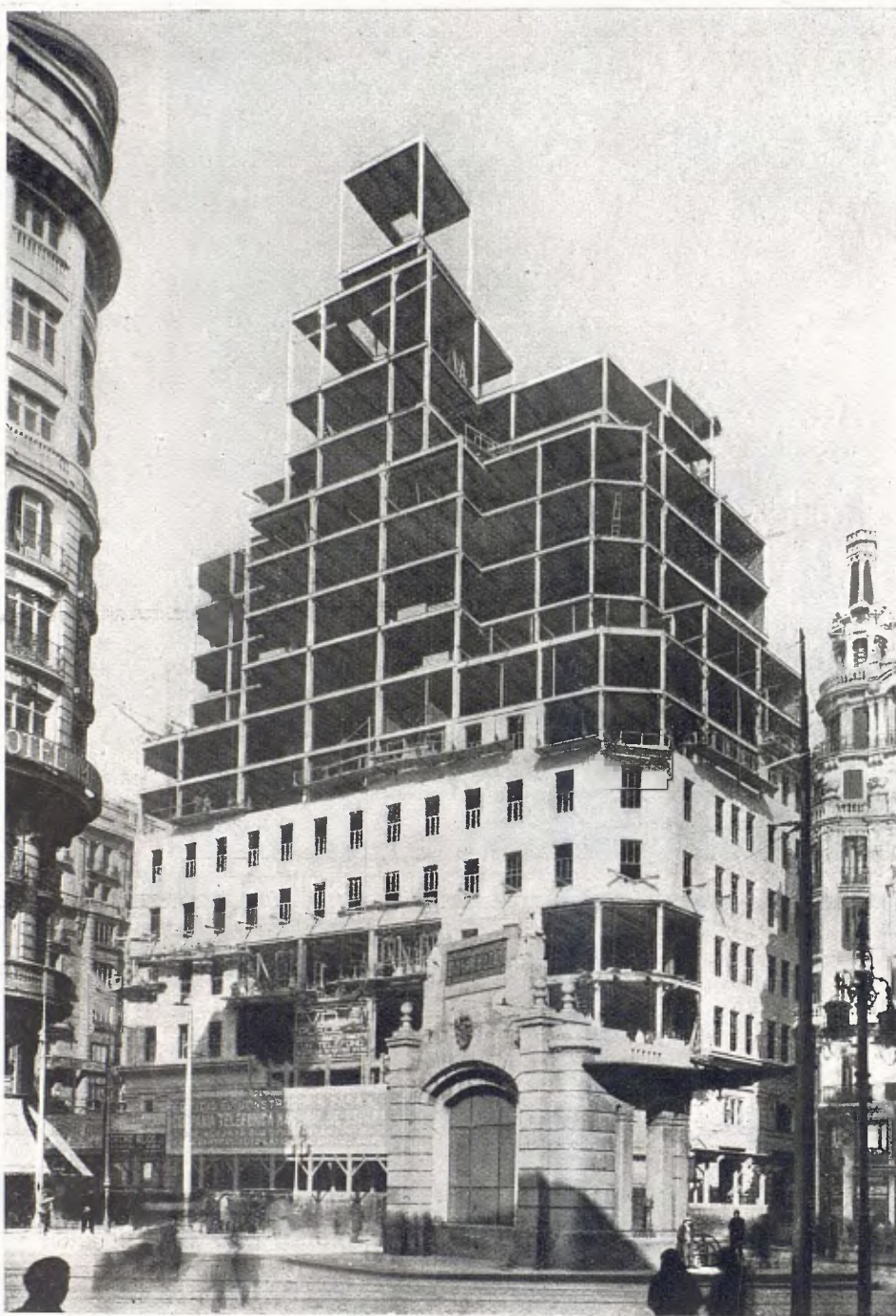
DESPATX I TALLERS:

Ali-Bey, 37 - Telèf. 53215

FABRICA DE SERRAR A HOS-
PITALET DEL LLOBREGAT

SUCURSAL A MADRID: ALCANTARA, 17

ASLAND ARTIFICIAL CIMENT PORTLAND

Edifici de la Companyia Telefònica Nacional a Madrid

300.000 TONES DE
PRODUCCIO ANUAL
MARCA QUE SERVEIX DE TIPUS PER ALS
PORTLANDS ESPANYOLS

BARCELONA
PASSEIG DE GRACIA, 45, pral.

MADRID
MARQUES DE CUBAS, 1, pral.

DIRECCIO TELEFONICA I TELEGRAFICA: ASLAND

GASETA DE LES ARTS

ARQUITECTURA, ESCULTURA, PINTURA, BELLS OFICIS, CINEMA

ANY I. NÚMERO 2
SEGONA ÈPOCA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:
VIA LAIETANA, 37, 4.ª - DESPATX 38 - BARCELONA

REVISTA MENSUAL
OCTUBRE 1928

DIRECTOR - PROPIETARI
MARIUS GIFREDÀ

ART
ANTIC

JOAQUIM FOLCH I TORRES

ABONAMENT

Un any: Barcelona 17 ptes. Península 18[—] ptes.
Un trim.^e » 6 » 6⁵⁰ »
Amèrica Llatina: un any. 21[—] »
Altres països: » » » 24[—] »
(*Non números anuals*)

ART
MODERN

RAFAEL BENET

Números extraordinaris inclusius. Interdita la reproducció d'Articles i Il·lustracions. Copyright GASETA DE LES ARTS

Si m'és lícit cenyir a termes estrictes del benésser barceloní l'esquema de les meves impressions d'una visita a la casa del senyor Lluís Plandiura, em semblarà que restitueixo a l'actiu del senyor Esteve una part de les virtuts que cal reintegrar-hi.

Sense moure'ns del carrer de Ribera ni de les cases arreglades, ni de la tradició dels pisos, la sensibilitat barcelonina ha lligat el respecte al barri, al casal dels pares i a la intimitat de la llar on el senyor Plandiura viu, amb la jerarquia de les fundacions ciutadanes i de les institucions del mecenatge civil.

Al possible nét del senyor Esteve que valoraria els pams de terra i vocalitzaria: —magnífic immoble!—, la construcció de l'edifici, escau la rectificació de Lluís Plandiura desentesa de les multiplicacions dels corredors de finques i de les supersticions dels tècnics de l'arquitectura.

Cap detall negligit. Marbres, ferros i llum en harmonia. I com que som al vestíbul, naturalment, la porteria no hi manca tal com pertoca a una casa com les altres.

Aquesta casa, però, és un Museu. L'artifici d'una exemplaritat forçada és corregit per l'acceptació de la quotidianitat normal. Deixeu l'abric damunt d'un banc d'època i podeu fumar sense por. L'exacerbació de les dèries del col·leccionista típic no fatiga el vostre gust d'amic de les gratuïtats de l'art entre gent de casa. Fins arriba que les cares d'un tríptic us semblen cone-

Retrat de LLUÍS PLANDIURA, per RICARD CANALS

gudes i assajareu una facècia a propòsit de certes semblances i passareu dels antics als moderns sense que aquells es glacin de perfeccions inactuals i sense que els d'ara s'avergonyixin.

Recons, escales de pas, perspectiva de les portes. Tot hi és aprofitat i tot hi sembla de gràcia. Aquest joc de l'aprofitament i de la superfluïtat, molt dins de l'aforística de la nostra saviesa pairal entre l'aventura i l'enyorrança, entre no hi ha molt que no es gastí ni poc que no basti, és la més alta de les restitucions que volia fer a l'actiu del senyor Esteve en saludar el meu retorn al Born, (toca el Born la casa del senyor Plandiura), després de voltar el món de les recerques de les velles i noves escoles de l'art.

La volta al món ens feia descobrir çà i enllà sedejades arideses genials. El Born, ens reserva com un refrigeri del més amable repòs, el saló de la casa Plandiura, projectat i decorat per Xavier Nogués amb la col·laboració de les fades, les quals han premiat la fidelitat del senyor Esteve portant-li a casa i dins un pis, respir d'aire lliure i horitzons oberts a la més ampla felicitat de la nostra terra. Sabeu? El que vol dir íntimament el barceloní quan diu: sóc feliç; i sempre una mica més del luxe, de la calma i de la voluptat amb què els estetes a la manera de Teófil Gautier invoquen l'art.

JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ

LA COL·LECCIÓ PLANDIURA

Cartell de JOHN HASSALL

Don Lluís Plandiura, collector i propietari dels exemplars d'art antic i modern que constitueixen una aplega ja de reconeguda importància, és un exemple del que en podríem dir precocitat col·leccionadora. Tenia solament l'edat de setze anys, quan ja dedicà ses activitats i bon gust artístic a recollir cartells anunciadors deguts a dibuixants i pintors de la nostra terra i forasters. La collita aviat produí importància, de manera que, a petició d'uns amics, féu una tria dels millors exemplars, exposant-los en el local del Círcol Artístich de Sant Lluç. Era així en l'any 1901, i l'èxit assolit aleshores l'esperonà per a enriquir tal col·lecció de cartells, de manera que dos anys més tard pogué repetir l'exhibició en els salons del Círcol Artístich, encarregant el cartell anunciador de l'exposició a un dels millors autors, John Hassall, especialista en l'afix de caràcter artístic.

L'aplega aquesta constava d'alguns centenars d'exemplars i fou cedida a l'Ajuntament de Barcelona, canviant-se aleshores la dèria col·leccionista del jove Lluís Plandiura, adquirint qualques teles de pintors contemporanis. La primera d'aquestes portava la firma d'En Ros i Güell, seguint aviat l'adquisició ja més important d'un quadre de Joan Llimona.

Passaren els anys i el recull prengué una nova direcció, bifurcant-se vers els objectes d'art i d'indústria dels temps passats, dels que el primer, adquirit en

1914, fou una calaixera. D'aquí en vingué alguna mostra de ceràmica decorada, a reflex metàl·lic en blau o en colors, tant de la Península com d'importació, recull que en 1917 adquirí una veritable importància amb l'adquisició en bloc de la sèrie d'exemplars reunits pel senyor Marquès de Casa Brusi, en la qual hi havia reunides magnífiques peces de les que feien honor als bons temps de la fabricació d'Alcora.

La Col·lecció Plandiura podia dir-se que ja estava començada, ja que son propietari s'havia infeccionat del virus arqueològic. Vingué aleshores una època tant d'adquisició com de selecció, especialitzant-se el col·leccionista en la reunió dels productes sortits dels forns espanyols, sobretot dels valencians, aragonesos, castellans, andalusos i catalans, de tots els quals pogué fer-se seus exemplars dels més característics i dignes d'admiració.

Mentrestant la dèria del col·leccionista es complicà, entrant en nous viaranyes. La guerra europea facilità la creixença i varietat de les seccions constitutives de la col·lecció. Una taula gòtica quatrecentista amb Sant Joan i Sant Pau exigí tenir al costat altres mestres de la pintura sobre taula; i el gòtic demanà pintures romàniques, la pintura féu entrar la *sacra fama* de l'escultura, aquesta sollicità tenir en sa companyia esmalts, orfebreria, vidres, teixits... Amb menys de deu anys el senyor Plandiura, no perdonant activitat, dinar, enginy i bon gust, ha format una col·lecció que és l'enveja de totes les altres, no sols de les formades per

Terres cuites ebussitanes - Segle V-III (a. J. C.)

Mare de Déu en fusta policromada 2
Segle XIII

Mare de Déu en fusta policromada 3
Segle XII

Mare de Déu en fusta policromada 4
Segle XIV

Crucifix en fusta policromada 5
Segle XIII

Majestat en fusta policromada
Segle XIV

6 Crucifix en fusta policromada 7
Segle XIII

La Fugida a Egipte. Capitel·l en pedra - Segle XII

Palliu de fusta tallada amb el Pantocràtor i l'Apostolat - Segle XII

particulars, sinó també pels museus de fama mundial.

Avui la Col·lecció Plandiura, per l'exquisidesa i importància del que la constitueix, és una mena d'estació obligada per tots els *amateurs* i estudiosos que passen per Barcelona. La constitueixen uns 3.000 exemplars, entre els quals no hi ha desperdici. Encara que no sigui possible equiparar valors heterogènies, s'ha de reconèixer que amb ella sols pot compararse, dintre la Península ibèrica, la de l'«Instituto del Conde de Valencia de Don Juan», de Madrid.

Els reculls de caràcter arqueològic no han fet mai que son propietari deixés en absolut les primitives aficions a la pintura i escultura contemporànies. Són d'això esplèndida demostració les adquisicions de les teles, marbres i bronzes firmats pels *Dii majores* de les quatre darreres dècades de l'art català. Memorable fou el concurs organitzat en 1923 per a l'adquisició de cinc teles de pintors catalans, concurs llúidíssim i que obtingué gran èxit, segons demostren les 120 teles que foren exposades a les Galeries Laietanes de Barcelona i el luxós catàleg que aleshores s'estampà.

I per a curullar-ho tot, el senyor Plandiura ha format una biblioteca, on es guarden uns 6.000 volums, molts d'ells en tiratges especials i de reduït nombre d'exemplars, llibreria en la qual hi domina la Secció Verdageriana, que havia format el bibliòfil Alfons Bonay, esmerçant-hi els anys i la paciència i en la qual figuren totes les obres, edicions i traduccions, referents al gran poeta de Folgaroles.

La Col·lecció Plandiura està instal·lada en el domicili del propietari, en la casa número 6 del carrer de Ribera, de Barcelona, exigint quatre pisos, no gens petits, i havent envaït encara part d'altre que serveix d'estatge a la família del col·leccionista. La instal·lació

és feta amb veritable coneixement de la qualitat dels objectes que la integren, dels quals se n'ha atès no sols l'acurada conservació, sinó també el medi ambient en què deuen apreciar-se.

Podríem començar la ressenya que ens ha encomanat la direcció de la revista GASETA DE LES ARTS, dient quicòm dels detalls arquitectònics antics, sobretot gòtics, que el senyor Plandiura té instal·lats en el rebedor i menjadors, tots en l'interior del pis familiar; però sols direm que amb ells s'ha aconseguit donar un senzill efecte de bon to, motivant bonics punts de vista, sobretot en el menjador, on figuren amb sobrietat i sense caure en l'enfarfegament. Ultra tals elements, avui formant part integrant de la casa, encara resten solters i emportant-se'n l'atenció alguns capitells romànics historiat, interessants des del punt de vista decoratiu i iconogràfic. Un d'aquests, provinent d'Oropesa, fa veure la plàstica interpretació de l'episodi evangèlic de la Fugida de la Sagrada Família a Egipte, intervenint-hi Sant Josep, qui amb l'alforja penjada del gaiato presideix l'agrupació de la llegendària *ancilla*, la Mare de Déu i el Nen sobre la somera i l'àngel protector.

La secció d'escultura, potser la més completa i valuosa de la Col·lecció Plandiura, comença per una aplega d'una dotzena de selectíssimes figures de terra cuita, provinents de les tombes cartagineses d'Eivissa, pomell meravellós en el qual s'adverteix el contacte de les civilitzacions púnica, grega i romana, resumint plàsticament tot un curs de l'art antic.

Tals figurines resulten un bon fonament i digne auguri del que segueix. Era l'any 1917 quan el senyor Plandiura adquirí, mitjançant canvi d'unes taulelles d'art pictòric flamenc, dos interessants pallis d'altar

Part de dos Davallaments en fusta tallada - Segle XIII

10

que havien estat trets de Tahull i de Bohí, presentant el Pantocràtor *in sede majestatis* rodejat pels símbols dels Èvangelistes i cortejat pels Dotze Apòstols, pallis de la dotzena centúria que així foren repatriats i que resultaven imitació en fusta esculpida de les valuoses *tabulae altaris* de rutilant orfebreria. Aquestes peces, que foren les primeres romàniques ingressades en la Col·lecció, són força importants, sobretot la provinent de Tahull, que és un model d'elegància de talla. Més tard anaren a constituir sèrie de pallis de relleu, un provinent de Benavent i part de les figuretes d'un altre semblants als dos primers.

Les escultures de bust complet, o sigui el que rep la denominació d'estàtues, comença per la recollida de dues representacions de l'Omnipotent sentat en soli de majestat, obres doscentistes i de notable caràcter una d'elles.

La sèrie de crucifixos en talla de fusta té set importants exemplars, amb els quals podria formar-se una vera monografia icono-artística. Amb aquests han d'acoblar-se diverses figures de la Verge i Sant Joan

Èvangelista, alguna de mida natural, en les quals l'escultor donà proves de saber interpretar amb intensitat l'estat d'ànim de la Mare i el Deixeble veient morir un Déu, un Fill i un Mestre.

Donen una important modalitat de les representacions de Crist Crucificat vestint túnica cenyida, les que el poble ha significat amb el mot de *majestats*. D'elles la Col·lecció Plandiura en té tres models dissemblants entre si i conservant apropiada policromia. Semblen obra de la tretzena centúria i de la següent, resultant mencionable especialment la que té característiques de més primitiu.

Completen les anteriors al·lusions al cruent drama del Gòlgota sis figures pertanyents a dos conjunts referents al Davallament de la Creu, segons la modalitat iconogràfica, típica en la regió ponentina de la nostra terra i que en les valls de Bohí i Tahull ha donat notable collita després que en l'any 1907 l'Institut d'Estudis Catalans hi trameté una comissió ex-

Un sant en fusta tallada - Segle XIV

11

ploradora. Les escultures que avui són propietat del senyor Plandiura pertanyen a dos Davallaments de distintes mides del segle XIII.

En la Col·lecció que ens ocupa és natural que hi tinguin nombrosa i interessant representació les estàtues referents a la Maternitat Divina de la Verge Maria. El nostre poble en aquestes escultures acredita la confiança en la intercessió de la que infantà un Déu humanat i que, posat com a Nin en sa falda, apar servir de digne seient de l'Altíssim. La nombrosa sèrie de tals representacions recollida pel senyor Plandiura és de gran varietat, integrant-la quasi una vintena d'exemplars, dels quals, si l'un se n'emporta l'atenció pel seu hieratisme arcaic, l'altre la reclama per les seves condicions d'expressió ingènua; si aquest és estimable com a obra d'art i coneixement de la talla, aquell ho és per sa polícromia sumptuosa, que tradueix en virolats colors els motius ornamentals de les estofes que lluien les dames de l'any 1000 i tres centúries més ençà. Culmina tal reunió d'escultures marianes de fusta, una de marbre provinent de la parròquia solsonina de La Pera, molt apreciable sota tots conceptes, per més que sigui d'època tardana i no anterior al segle XIV.

La collita d'imatges de sants és copiosa i de notables representacions que són demostracions del que sabé crear l'art de l'escultura amb anterioritat al segle XIV. Enumerar tan sols el principal i digne d'unes ratlles descriptives se'ns emportaria molt major espai del que podem disposar en aquestes planes. Per a citar el que ens sembla preeminent, esmentarem un Sant Pere Crucificat, del tot semblant a les majestats de les quals hem parlat ja i de les quals sols es distingeix per la testa, en la qual no hi falta la tradicional calba del Príncep dels Apòstols. Hi ha també un benaurat Diaca d'atractívola fesomia, en la qual es nota un lleuger somriure; un sant Pontífex donant plàsticament la disposició dels induments episcopals des de la mitra a les càligues; un Sant Joan Baptista d'imponent traça i en el qual es tradueix bellament l'austeritat de vida del Sant Precursor; un altre beat Diaca mostra amb sumptuositat pròdiga el que eren i el lloc que ocupaven en les vestidures dels levites les franges i paraments ornamentals. Però, sobretot, resulta una obra mestra d'escultura trescentista la talla en fusta, provinent de la parròquia de Tredós, figurativa d'un celestial morador sentat en encoixinat escambell i vestint túnica descenyida i mantell fermat sobre el pit per una joia quadrifoliada, qui beneeix amb sa dreta mentre que amb l'altra mà presenta obert un llibre que li reposa sobre el genoll.

L'elegant sobrietat de plecs en les vestidures i la disposició tota de la santa imatge fan que ella degui estimar-se com un dels *capolaboros* de la Col·lecció Plandiura.

Si valuosos són els exemplars de l'escultura primitiva, no ho són menys els pertocants a la plenitud dels temps en què dominà l'art gòtic, i també els que indiquen ja la pèrdua de les condicions d'elegant sobrietat, pròpies dels començaments de l'art renaixentista. Entre totes aquestes imatges hi sobresurt, com un joell d'imponderable bellesa i exquisida elegància, la imatge de la Mare de Déu de Sallent de Sanahuja, que ens dona en marbre la Verge Maria dreta i com gosant-se de la satisfacció del seu Diví Fill en trobar-se als braços de la seva Engendradora. A aquesta escultura, encara trescentista, poden fer-li costat, si bé no puguin equiparar-se-li, vàries altres figuracions de la Mare i el Nen, també en marbre, una d'elles recordant el cisell a qui es degué la coneguda Mare de Déu Blanca de Sant Joan de les Abadesses.

Són també dignes d'ésser citades imatges com l'exquisit sant Bisbe provinent de Bellpuig, qui vesteix fastuosament casulla i induments pontificals; un Sant Sebastià en el qual es troba un púdic estudi del nu fet per un artista de les darreres etapes del goticisme; un Sant Miquel Arcàngel obrat en terra cuita i vingut de Fregenal de la Sierra, obra de grandiosa execució; altra representació del Sant Arcàngel en fusta, en la qual es poden estudiar acurades transcripcions de l'armament; una representació de Maria i Jesús Infant, provinent de Terrassa, en la qual l'autor prodigà els pleguejats garbosos del mantell i túnica de la Verge, seguint una moda vinguda del Nord d'Europa; una santa donzella obrada en pedra i lluint vestits orfresats i curiosa cofadura; un Sant Apòstol en el qual es tramet la manera de treballar pels artistes castellans sotsmesos a l'influx de l'art flamenc; un bust reliquíer d'una benaurada verge, obra en fusta de pacient i savi treball imitant les d'orfebreria; una agrupació del Senyor coronant la seva mística Filla, Mare i Esposa, agrupació que podria prendre's com a procedent d'un taller alemany.

També en altre concepte és digne d'atenció una garrida estàtua, probablement allusiva a un dels sants metges Cosme i Damià, que pot prendre's com un figurí quatrecentista. I per acabar aquesta enumeració de peces de mèrit positiu, adduiré unes figuretes de la Verge i Sant Joan al peu del Calvari, indicadores d'un autor digne de renom. També de pas esmentaré un marfil francès del segle XIV representant la Ver-

Pallí de Sant Martí, firmat per un *Joannes Pintor* - Segle XIII

Retaule aragonès de Santa Ursula - Segona meitat del segle XIII

ge i el Nen i una placa de la mateixa matèria i època, donant en relleu el sacrifici del Calvari.

La Col·lecció Plandiura és, sens dubte la que, si prescindim dels Museus, ha recollit major nombre de pallis de fusta pintats pertanyents a l'època romànica o a principis del goticisme, amb la circumstància que la seva aplega de frontals d'altar és la que deixa veure no sols valuoses mostres de la nostra pintura primitiva, sinó que permet comparar-la amb la de les altres regions del nord d'Espanya. Així, admirant els catorze exemplars anteriors a la meitat del segle XIV, un no pot deixar d'entreveure quasi resolta la qüestió de les influències que informaren la pintura primitiva. De la comparació d'aitals pintures sobre taula ens sembla trobar-hi una evident influència francesa en la de les regions de ponent de la península, quan en

els exemplars catalans hi ressurta una major informació itàlica i llunyanament bizantina.

També en aquesta col·lecció de pintures sobre fusta s'ha de reconèixer l'existència de diferents tallers de producció, ressaltant-hi un obrador català ponentí i aragonès, del qual sortiren obres tan notables com el pallí del Martiri de Sant Climent, procedent de Tahull, el de Sant Pere, vingut d'Éril-la-vall, el de Sant Martí, que fou trobat a Chia, i el de la Mare de Déu i cicle de la Infància de Jesús.

A aquest mateix taller, ja de la tretzena centúria, pot reportar-se el pallí de Sant Vicens del Museu Diocesà de Lleida. El pallí de la Col·lecció Plandiura, de Sant Martí, porta el nom del pintor que el treballà: IOHANNES PINTOR ME FECIT, que sembla poder reportar-se el fet d'ésser cap del dit taller un tal Joan.

Cimbori de Sant Pere - Segle XIII

14

Cimbori del Pantocràtor - Segle XIII

15

Cimbori de Sant Pau - Segle XIII

16

Pallí navarrès de Sant Cristòfor - Segle XIV

17

En un dels pallis procedents de la regió navarra i dedicat al sant de les llegendes, Cristòfor, es fa manifesta una deixalla de motius de decoració amb entrellaçats de tradició aràbiga.

El senyor Plandiura té recollits així mateix quatre mostres del que eren els baldaquins primitius que acusaven i protegien l'altar. D'aquests, tots ja atribuïbles a la tretzena centúria, un procedent de Tost és d'especial magnificència per sa composició i colorit. Dos d'altres vénen a ésser curioses mostres per llur iconografia, que ofereix majestàticament les figu-

res de Sant Pere i Sant Pau, eridant l'atenció per llurs mides veritablement reduïdes i per les coincidències de dibuix amb el primer. L'altre baldaquí és incomplet, restant-ne d'ell uns elements indicadors de què pertanyen a un tipus en disposició d'edícol, sostingut per quatre columnes, essent en ell digne d'esment més aviat que les figures dels profetes, una prodigalitat de medallons ostentant fantàstica fauna d'estranya imaginació.

Cinc són els retaules conservant la disposició primitiva, característica de la tretzena i catorzena centúria. El més antic està dedicat a Santa Ursula, la verge i màrtir colonyesa, cabdill de les onze mil donzelles que la seguiren en la defensa de la virginitat i el vessament de la sang llur. Pertany ja al segle XIV el conegut retaule, procedent de la catedral d'Osca i dedicat als Sans Apòstols Jaume i Andreu, que per les indicacions heràldiques deuria datar-se entre els anys 1329 i 1334, essent donació de la Infanta Elionor de Castella i de son marit Alfons IV, rei d'Aragó i comte d'Urgell. Li són poc posteriors l'empordanès de Sant Tomàs Apòstol i l'incomplet, provinent de Caralps, en què la iconografia eucarística s'espandeix fins a presentar materials contra els jueus i llurs atribuïdes abominacions i sacrilegis. El darrer d'aquests retaules, consagrat a Sant Cristòfor, és una mostra

Pintura mural romànica d'Argolell - Segle XII

18

Pintura mural romànica d'Argolell - Segle XII

19

El Pantocràtor en placa d'esmail de Limoges - Segle XIII 20

d'art popular endarrerit i conservador de disposició tradicional.

Veritablement seleccionada és l'aplega de taules gòtiques de les quals, si n'hi ha una quarantena, més de la meitat d'elles poden figurar en un àlbum on es reproduïxin les més triades obres dels mestres retaulers de les regions llevantines hispanes. Entre les millors hi ha una Mare de Déu de la Llet, atribuïble amb tota versemblança a nostre Jaume Serra, i demés un bancal en dues peces i el plafó principal d'un retaule finíssim que les monges franciscanes de Tortosa encomanaren al delicat Pere Serra, a finals del 1300. És firmada amb un misteriós *Jacobus me fecit*, un altre compartiment central d'un retaule dedicat a Santa Ursula. I posat a retreure taules de mà mestra, diré que entre elles hi ha un bell Pantocràtor, una grandiosa Mare de Déu Emparadora sots son mantell dels cristians de tot estament i condició; una

deliciosa Mare de Déu alletant son Filllet, venerada en altres dies a Estupinyan; un gran tríptic de Sant Esteve; un altre Creador Omnipotent de la mateixa mà que el retaule del Sant Sopar del Museu Diocesà de Solsona, i d'altres belles obres del Museu de Vic i de Lleida; un altre retaule esplèndid de Gelida; el de Sant Joan Baptista i de son homònim Evangelista, vingut de Santa Coloma de Queralt, suscitador de la qüestió de la influència de l'art italià en la nostra pintura trescentista. Aquest problema té en la Col·lecció Plandiura un factor tan important com el tríptic consagrat a Sant Vicens Diacon i màrtir, en el qual tot, colorit, composició, indumentària, arquitectura, llegendes, tot és de filiació legítimament itàlica. L'art ja més avançat hi té, representant-lo, unes taules de soca aragonesa, diversos icons flamenques i qualques composicions ja pertocants al Renaixement.

Completen la secció de pintura antiga quelques

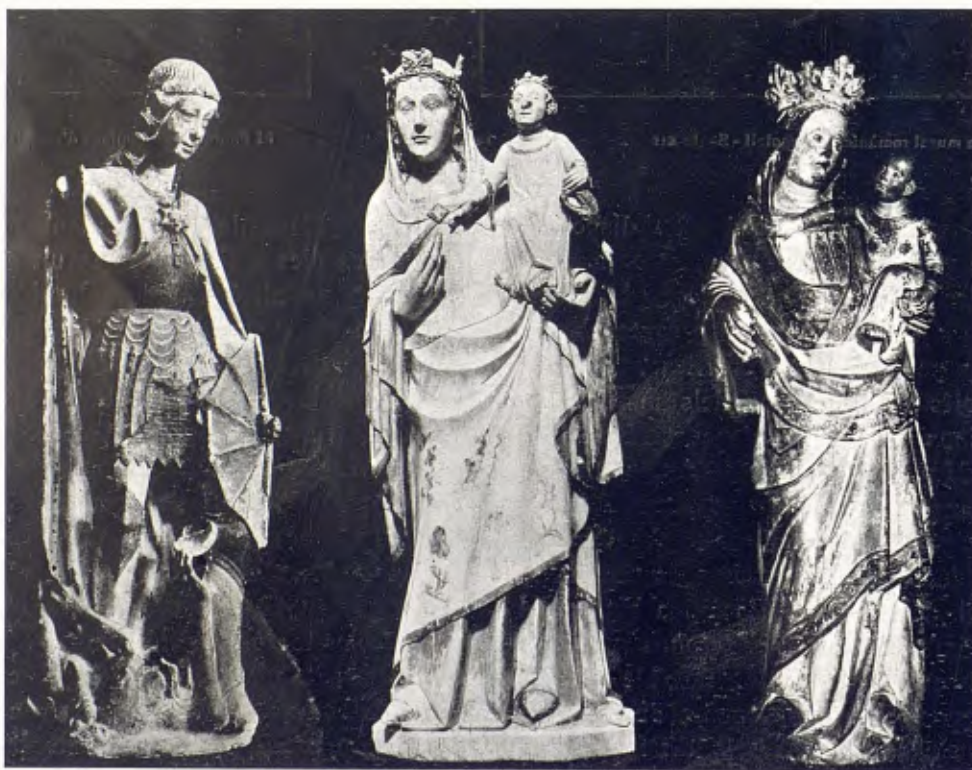

Un sant metge en escultura en fusta policromada - Segle xv

21

Bust d'una santa en fusta policromada - Segle xvi

22

Sant Miquel Arcàngel en terra cuita, obra castelliana - Segle xv

23

Imatge de la Mare de Déu, en alabastre - Segle xiv

24

Imatge de la Mare de Déu, en alabastre - Segle xv

25

Imatge de la Mare de Déu, en alabastre - Segle XIV

Relleu sepulcral de Marguerida, mulier del noble Guillem de Cadell - Segle XIV

mostres de decoració policroma monumental o mural, vinguda una d'elles d'Esterrí d'Aneu i altres de la parròquia urgellesa d'Argolell, acreditadores del que era la pintura que decorava les parets de les nostres esglésies en els segles XII i XIII. En aquesta agrupació sembla que no tardaran a ingressar altres obres.

La pintura sobre tela, renaixentista, sols hi té representació mitjançant un admirable Greco amb els dos Prínceps dels Apòstols.

Pocs són en nombre els brodats i teixits que ha volgut fer-se seus el senyor Plandiura, per més que la qualitat els avalora fins a equiparar-los a una crescuda xifra d'altres mostres de teixinaria i pintura a l'agulla. Disertar sobre la importància dels terns popularment anomenats de Sant Valeri i de Sant Vicens, provinents de la catedral de Lleida, és cosa de si difícil i propensa a inútil exhibició de coneixements que no resolen pas les qüestions de filiació d'aitals teixits i brodats. Els que tenen unes condicions de més antics són els nomenats de Sant Valeri, essent compostos de draps moriscos i d'uns paraments aràbics en or i seda de costosíssim treball i forçosament produïts dintre la Península, probablement a la tretzena centúria. Les dues dalmàtiques i la casulla de l'altre tern potser siguin integrats per estofes italianes del segle XIV amb un delicadíssim brodat d'*opus anglicum*, desenrotllant el tema de l'arbre de Jessé. Són també atribuïbles a la catorzena centúria dues raríssims estoies i un mànupul que bé podem classificar entre les obres de brodatura catalana. Acaba de fer el pes en aquest conjunt un magnífic drap d'Arràs historiati, de començaments del segle XVI.

El senyor Plandiura ha volgut tenir una vitrina amb esmalts, però quina vitrina? Tot en ella són pe-

ces escollides: copons, piscis, creus, crucifixos, arquetes per a relíquies, bàculs, fíbols, plaques d'enquadració i d'integració entre els objectes litúrgics, encensers, navetes, canelobres, porta-miralls, etc. Escollir dintre aquesta garba de preciositats és ja impossible, tota vegada que si l'un se n'emporta l'atenció per un costat, n'hi ha un altre que amb els seus colors vidriats, combinats amb les estridències de l'or, exigeix que se li doni una mirada. La majoria d'aquestes demostracions del bon gust que imperava durant els anys 1100 al 1300, són degudes als tallers dels ceramistes i esmaltadors de Limoges, però no falten entre elles productes d'imitació fets en el nostre país, ornats amb vitrificacions opaques, com n'hi ha també de franceses del nord, en les quals escintillegen els colors translúcids. Solament consignaré que entre aquestes joies hi ha una placa i una creu amb Crucifix vestit com les nostres Majestats, el bàcul de Pelai de Cebeyra (1199-1218), bisbe de Mondonyedo, i dos plats en *champlevé* amb decorat cavalleresc i heràldic. I encara que no tinguin esmalt, són també valuoses obres d'orfebreria una placa amb Sant Joan Baptista i Sant Jaume, procedent de Roda del Ribagorça i una imatge de la Mare de Déu amb el Nen Jesús, tota clapejada d'argenteria, que des d'Estella vingué a conquistar un lloc entre joiells catalans.

És per a excitar la cobdícia la xifra de vint arquetes recollides en la collecció. D'elles hi ha tot el mostrari, alguna de marfil, altres de cuir gaufrat; unes de planxes de ferro; n'hi ha vestides de fulla d'azòfar amb relleu; també de fusta amb relleus de pasta guixosa pulcrament daurada i policromada, i se'n veuen igualment de fusta amb policromia historiada, germana de la dels nostres retaules i amb motius heràldics combinats de manera que donin la impressió de les lipsanoteques esmaltades. Aquestes darreres tenen totes les condicions de les custòdies eucarístiques i petits sagraris de la catorzena centúria; les altres prou havien recondit sagrades relíquies després d'haver estat fetes per a estovar joiells i guants de les mestresses de les nostres cases pairals.

El collector de tantes preciositats té repartits pels salons de sa casa alguns bells mobles molt ben triats, el mateix que alguns ferros i relleus de pedra entre els quals se n'emporta l'atenció una llosa sepulcral procedent de Puigcerdà, en la qual es representa el sepeli de la Marguerida, muller del noble Guillem de Cadell, finada en 1308.

Deixem passar aquestes menuderies i detinguem-nos un moment en la nombrosa i apreciabilíssima secció de ceràmica. En ella estan magníficament re-

Sant Joan Baptista i Sant Bartomeu;
pintura sobre fusta - Segle xv

28

Retaule de Sant Joan Baptista i Sant Joan Evangelista;
obra italianitzant sobre fusta - Segle xiv

29

Retaule de Sant Vicents Diaca; obra italiana del segle xiv

30

Detalls del tern de Sant Valeri - Segle XIII

31

presentades les peces de reflex metàl·lic de la regió valentina, no faltant-hi bells exemplars de blau, verd i manganès dels forns de Manisses, Paterna i Carcer, tan recomanats i dels quals féu l'apologia el nostre mestre Francesc Eximenis per allà els anys de 1380. Relativament més important és encara la vaixel·la sortida de les comarques aragoneses i classificada com a producció de Terol i Muel, vidriades sobre verd i color vinós, alguna vegada tocats amb traços de reflex metàl·lic. Tal sèrie aragonesa té peces d'un gran valor, podent-se dir que avui resulta impossible de superar-la i que hi hagi qui pugui adquirir una sèrie de tan alt interès com és la del senyor Plandiura. En aquestes gerres, conques, pots de farmàcia, mesures vineres, plats, etc., en llur mateix dibuix brutalment interpretat, un hom no deixa de copsar-li exquisideses d'una sinceritat i ingenuïtat adorables.

Al costat d'aquests atuells hi ha els d'imitació italiana, fets a Talavera de la Reina i Triana, en alguns dels quals un veritable artista colorí mitologia, història o fantasies. No es pot negar l'interès que presenta la dependència on hi ha recollides les mostres de la fàbrica d'Alcora, renovellada pel Comte d'Aranda. En mig d'airoses escultures de forta vitrificació hi ha les vaixelles decorades amb profusió i els quadrets amb delicades històries tretes dels escrits religiosos i de les faules gentíliques, que, ultra la marca de fàbrica, porten els noms dels Vilar, Francesc Grangel, Cristòfor Cros i Joaquin Soliva.

És natural que tractant-se d'una col·lecció d'un català, aquest s'hagi preocupat a fi de posseir una

secció de ceràmica del país. I en realitat el senyor Plandiura posseeix potser la millor aplega de ceràmica catalana, en la qual hi figuren ja no sols les obres dels segles XVI, XVII i XVIII, d'intensa coloració blava, sinó també un important manoll d'atuells polícroms, els quals, presentant una certa semblança amb els italians, sobretot amb els de Mentelupo, s'han de reivindicar com a nostres i com a germans de les formoses ornamentacions de les sales i escales de l'Hospital de la Convalescència de Barcelona.

Finalment, la Col·lecció Plandiura també posseeix unes vitrines contenint atuells de vidre, havent-n'hi entre ells de procedents de les sepultures primitives d'Eivissa, dels trobats a Empúries i dels sortits dels forns de les immediacions de Barcelona. D'aquests darrers hi ha alguns exemplars de vàlua, entre els quals se n'emporten l'admiració dos vidres esmaltats dels segles XVI i XVIII, una ampolla amb relleu de dansarines i pom de lacticini, quelques copes i beires de formes singulars i un lleó de pasta blava i daurat. I de la moderníssima renaixença del vidre esmaltat hi ha alguns exemplars de les obres projectades per En Nogués i cuites per En Crespo i altres degudes a En Gol, restauradors d'una indústria artística que havia donat dies de glòria a la terra catalana.

Heus aquí resumit el que és la Col·lecció Plandiura, que tant acredita el bon gust de qui l'ha formada. De desitjar és que sempre quedi vinculada a Catalunya i que mai per mai hagi de disgregar-se.

J. GUDIOL, PVRE.

Sant Pere i Sant Pau, d'El Greco

L'única obra de l'època d'or de la gran escola espanyola de pintura, que posseeix la Col·lecció Plandiura, és un Greco. Es pot ben dir que ella sola, per la seva qualitat, representa admirablement aquesta escola formidable: és un Greco impressionant. Els prínceps dels apòstols són plasmats en aquesta tela amb aquella força colpidora que tenen les millors pintures d'El Greco. Les testes, sobretot, tenen una expressió d'humanitat una mica ultraterrena, que les fa inoblidables: Sant Pere i Sant Pau, per la força espiritual del gran febrós de Toledo, seran per sempre més coneguts vostres. Les faccions afinades de Sant Pau i les més fresques de Sant Pere, són com veritables retrats plens de puixança i dotats d'una noblesa tota afuada cap a l'ànima.

Sant Pere és com la plasmació de la ciència—del seny. Sant Pere és la plasmació de la bondat. Josep Maria Junoy, mirant-se aquesta pintura, tingué per ella una de les seves frases escaients: «Heus ací—digué—la Ciència recolzant-se en la Bondat.» Pau, el Culte—efectivament, en aquesta pintura—es sosté en el braç de Pere el Pescador.

Aquesta pintura té aquella mitja fredor de paleta, característica de Domenikos Theotocopoulos. D'ofici és pintada aquesta tela amb un desembaràs germà del de l'Apostolat del Museu de Toledo: emprant els *glacis*. Per això la color s'ha confitat bé amb els anys i les transparències tenen qualitat d'esmail.

Les pinzellades dels cabells, el bigoti i la barba de Sant Pere estan donades amb idèntica llibertat que en alguns caps dels susdits apòstols que es guarden a Toledo.

La data d'El Greco de la Col·lecció Plandiura, potser podria buscar-se entre el 1597 a 1604, car hi ha ací certa serenitat germana d'algunes figures que produí l'artista en aquest temps.

El Sant Pere i Sant Pau d'El Greco de can Plandiura, tot i tenint l'allargament característic de les figures del pintor cretenc, no són, però, tan peraltats ni aturmentats, com la majoria de figures que produí en el darrer període de la seva vida; és per aquesta raó que més aviat les dataríem en l'època indicada.

RAFAEL BENET

Casulla de Sant Vicens i detalls de la mateixa, amb brodats anglesos - Segle XIV

LA CASA

En sortir al carrer després de la primera visita que vaig fer a la Col·lecció Plandiura, quan voltava d'esma la plaça del Born en aquell estat d'encantament que us dóna l'haver dialogat unes hores amb aquells personatges romànics i gòtics que hi ha a la casa número 6 del carrer de Ribera, vaig recordar amb una claredat inusitada la visita a Sant Vital i la tomba de Gala Plàcidia de Ràvena, i la sortida a la cova d'Altamira, com si hagués acabat d'eixir-ne. I ben mirat, hi havia una certa lògica en aquestes aparicions, i no per la semblança que puguin tenir amb la col·lecció barcelonina, sinó pel parentiu de tresor amagat que hi ha entre elles i que hom igualment experimenta en sortir a la llum del dia en el clos de l'església bizantina, en el camp ras de Santillana o en el batibull suculent del mercat del Born.

En una casa, on res no indica exteriorment que hi hagi tanta cosa bona i que forma part d'un bloc harmònic edificat amb aquella solta dels nostres avis, i que gràcies a Déu encara en queden, N'Anton Plandiura Balcells va instal·lar el seu comerç de sucres, cafès, cacaús i especieria, dit de «colonials», i va crear, conjuntament amb la seva esposa Na Francesca Pou Illa, una nova llar barcelonina en un dels barris de més fama segons l'adagi «Volta el món i torna al Born». D'aquesta unió va néixer, l'any 1882 En Lluís Plandiura Pou, el qual, després de passar per les successives i indispensables edats de les polorcalles, dels pessebres, les auques i els estels, la dels genolls embenats per les primeres facècies amb castanyeres i municipals, i la dels emocionants abraonaments romàntics fins arribar a la plenitud del seny, va casar-se amb Na Carme Picó Serra — filla del Mestre en Gai Saber Ramon Picó i Campanar — per assegurar en les persones dels seus tres fills, Francesca, Anton i Carme, una nova brotada de l'arbre pairal, i deixar amb el quart fill, anomenat «Col·lecció Plandiura», una monjoia que assenyali per a sempre més el seu pas entre nosaltres.

Heus ací el perquè la famosa col·lecció té l'estatge en una casa normal del carrer de Ribera, sense cap fatxenderia que l'assenyali.

* * *

La impressió inicial d'home elevadament apassionat que us fa En Plandiura, la ratifica després el tracte continuat.

La presència material de l'home és de gran pa-renceria, coronada per un barret d'ales amples, un dels pocs que encara queden de l'època dita romàntica. Faccions amples i correctes, que de la mateixa faisó podrien escaure a un emperador romà com a un famós «divo» contemporani. El temperament ja és tota una altra cosa. Cordialitat franca, no sols reservada per als il·lustres visitants, ans igualment emprada amb els seus amics i servidors. De vegades, el raonament seriós d'una conversa important queda interromput per un incís de caient popular, acompanyat d'una rialla espontània, que és la sal del diàleg i l'asèpsia contra tota petulància.

Hem dit que En Plandiura és home apassionat; afegirem, a més a més, capaç de passar les més grans trifulgues per la consecució d'una noble fallera.

Als setze anys va començar a sentir la dèria col·leccionista amb els cartells, activitat que aleshores els millors artistes practicaven. Els primers diners que va guanyar fent de meritori va esmerçar-los en la compra de pintures. I com que la seva obligació estava entre el «Debe» i l'«Haber», per tal de poder pintar es llevava a punta de dia per anar a fer córrer els pinzells fins a les nou, hora d'entrada al despatx, o sigui, «la prosa de la vida», com en deien aleshores.

Després va obeir al mestratge del pintor Francesc d'A. Galí, el qual va inaugurar amb En Plandiura la sèrie valuosa de deixebles que tanta de fama li han donat amb el nom dels «de can Galí».

Però, com que En Plandiura tenia prou seny per a comprendre que l'ofici de pintor sols ha de seguir-lo qui en tingui el do (criteri malauradament oblidat per alguns artistes d'avui dia), i com que, segons diu ell mateix, el tracte amb el negoci de sucres provocava un cert enllefiscament a les pintures, i, d'altra banda, pressentia que els números sortien massa acolorits, va determinar plegar els pinzells i dedicar-se a fer els números d'un sol color, però de més rendiment.

La Mare de Déu de la Llet, taula aragonesa
Segle xv 33

La Verge Emparadora dels cristians
Segle xv 34

La Mare de Déu amb el Fill i àngels; taula gòtica
d'En Pere Serra - Darreries del segle XIV 35

La Mare de Déu de la Llet; obra d'En Jaume Serra
Segona meitat del segle XIV 36

L'Anunciació; taula d'escola valenciana - Segle xv

37

* * *

L'entrada de la casa on hi ha la cèlebre collecció és obra de Xavier Nogués, el qual amb Francesc d'A. Galí són els únics artistes que han collaborat amb el propietari en l'obra d'agençament i transformació de la casa per a posar-la en condicions apropiades al seu ús. Aquesta entrada, de marbre en blanc i negre, és

Asuero Esther, drap d'Arràs - Darreries del segle xv

38

La Fugida a Egipte i Entrada de Crist a Jerusalem, capsa de mirall en esmalt transparent - Obra francesa del segle xiv

39

Arqueta per a relíquies, de fusta policromada - Segle xiv

Arqueta amatòria amb una llegenda catalana - Segle xv

41

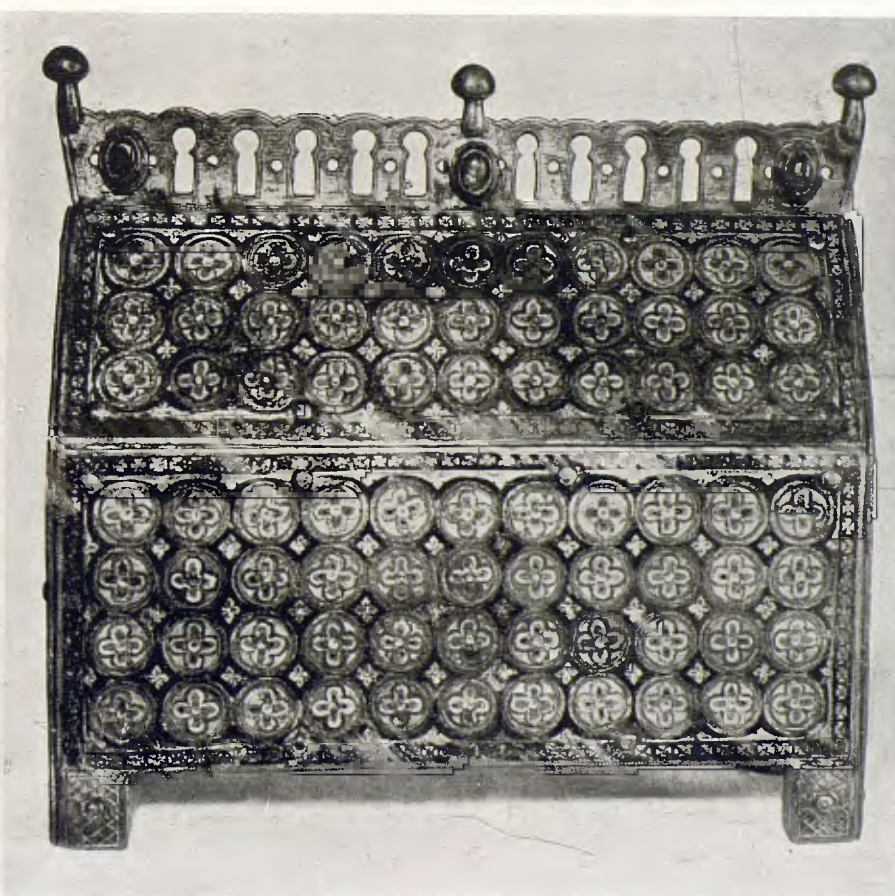
Bàcul episcopal de don Pelayo, bisbe de Mondoñedo; obra llemosina de finals del segle XII 42

Creu i Crucifix-Majestat; obra llemosina del segle XIII 43

Arqueta de relíquies; obra llemosina segle XIII 44

Arqueta de relíquies; obra llemosina del segle XIII 45

Tres plates de fabricació valenciana (Manisses). Segle XIV

46 - 47 - 48

Plata (Terol imitant Manisses), Segle XIV

Gerra (Terol), Segle XV

Salvella aragonesa, Segle XVII

51

Tres casetons ceràmics d'enteixinat (Socarrats) Fabricació valenciana, Segle XV

52 - 53 - 54

Plat de fabricació castellana, Segle XV

Plat de fabricació castellana, Segle XV

Plat de fabricació castellana, Segle XV

57

Dos pots de farmàcia i una plata. Fabricació valenciana (Manisses). Segle xv

58

Tres plates de fabricació castellana (Talavera). Segle xvii

59

Tres plates de fabricació catalana. Segle xvii

60

Tres plates de fabricació catalana. Segle xvii

Ampolla catalana.
Segle xvi-xvii

Plat de vidre català
esmaltat. Segle xvi

Copa catalana. Segle xvii

Quadro de sobre-parador (Alcora). Segle xviii

La Ben Plantada. Fabricació alcorana
Finals del segle xviii

Ampolla de ceràmica
(Alcora). Segle xviii

una de les tantes modalitats que la sensibilitat de Nogués ens pot oferir. De dimensions reduïdes, la disposició dels seus elements és tan afinada, que ens recorda aquells felïços moments del Renaixement empetats de tradició romana.

En passar per davant de la porta de l'entresol, d'estil naturalista, projectada per En Galí, el martelleig — tan ponderat pels literats avantguardistes — de les màquines d'escriure, us assabenta de l'existència de la firma comercial «Plandiura i Carreras», fonament sòlid i convincent per a sostenir la valuosa càrrega de la col·lecció que hi ha al damunt. El despatx dels afers comercials — obra d'En Galí — té la necessària simplicitat harmònica adequada.

Ja som al vestíbul del primer pis, i comença la gran festa per als ulls i l'esperit. Les dues portes d'entrada — projecte del mateix Galí — són dues filigranes de ferro d'una sabor barcelonina remarcable. La finestra és un bonic exemplar romànic del Camp de Tarragona.

En el menjador la llum del celobert entra per un escaient finestral gòtic del segle XIV, procedent de la Selva del Camp. L'habitació és espaiosa, amb un gran arc de pedra al bell mig. El color de les parets, d'un to de marge argilós, a posta de sol, lliga harmònicament amb els retaules instal·lats.

A la sala següent, anotem una porta gòtica del segle XVI i un finestral del segle XIV, originari de l'església de Sant Francesc, a Montblanc, on actualment hi ha instal·lada una indústria de destil·lació d'alcohols. Aquesta escollida peça té l'encant d'acusar la influència de les seves veïnes del monestir de Poblet.

L'habitació del costat ens ofereix una mostra característica de la finestra gòtica del segle XIV. Fou en aquest segle on aquest element constructiu assolí una categoria elevada, en la seva llarga evolució que comprèn des de les darreries del segle XIII fins els principis del segle XVI. A part del seu valor, aquesta finestra té una petita història anecdòtica: Va néixer en el Casal del Centre Excursionista de Catalunya, on convivia amb una germana pariona. A causa d'unes obres que van fer-se en l'edifici, va ésser arrencada i després adquirida per a ornar una casa del poble d'Ametlla del Vallès, i En Plandiura va reintegrar-la a Barcelona, on frueix d'una vida tranquil·la i segura.

En aquesta planta del primer pis, hi ha les habitacions particulars del col·leccionista i la seva família. Els mobles, els objectes antics i els elements arquitectònics empotrats, són instal·lats amb una disposició tota íntima, defugint amb molta traça el perill

d'una reconstrucció arqueològica i l'aspeste encarrat de museu.

Entre la sèrie de mobles escollits hi ha una caixa procedent de Terol, que — segons l'opinió de l'erudit llibreter S. Babra — va pertànyer a la família Sánchez Muñoz, de la qual era el papa Climent VII, i com que part del patrimoni de l'antipapa Luna va anar a parar a l'esmentada família, aquesta caixa tant podria ésser d'aquest com del papa Climent VII. Demés, recordo uns sillons anomenats vulgarment d'estisora, del segle XVI, i una taula del Renaixement espanyol, que és una meravella.

Cal assenyalar d'una manera especial el sumptuós saló decorat per X. Nogués, el qual quedarà com una de les mostres més selectes de l'art contemporani.

En l'escala del hall que us porta al segon pis, podeu admirar dues finestres romàniques provinents de la casa del comte de Besalú, En Bernat Tallaferro. Una altra finestra de la mateixa època i procedència és en una de les nou sales en què es divideix aquest segon pis, reservat exclusivament a l'art antic i a l'extensa col·lecció de ceràmica.

Per haver aquestes tres peces, En Plandiura hagué de comprar tota la casa, la qual, una vegada descollades les finestres, va cedir a l'anterior propietari, com a present pel goig d'emportar-se'n la cosa estimada. Fa bo de pensar quina opinió més divertida es devia formar l'home de Besalú dels senyors de Barcelona.

Anotem, encara, en altres habitacions, una finestra gòtica del segle XVI, de Pineda; una del segle XIV i una altra del segle XV, procedents de Banyoles; una de Tossa, del segle XVI, i encara una de Blanes, del segle XV, totes elles prou interessants per a fruir bo i contemplant-les.

Les deu sales del tercer pis són destinades a la pintura i escultura catalanes modernes. Contenen una bona representació de les principals valors de casa nostra.

Aquesta famosa col·lecció, coneguda per tots els erudits del món, esdevindrà, per la lliure voluntat del seu propietari (si la sort segueix afavorint-lo, cosa que li desitjo de tot cor, perquè pugui portar a bon terme el seu propòsit), un Museu barceloní independent i indivisible, regit per una Institució sòlidament garantida, la qual assegurarà la seva existència en el transcurs del temps.

L'obra de Lluís Plandiura recordarà a les generacions futures l'estimació que alguns homes d'aquest temps sentien per les nostres belles coses.

MARIUS GIFREDA

Escala que condueix al museu

68

I N T E R I O R S D E L A

Entrada de la casa (Plaça de Sant Jaume)

69

C A S A P L A N D I U R A

Escala que condueix a la col·lecció d'art modern

70

Una sala del Museu d'art modern

71

Galeria de pas del Museu d'art antic

72

Una sala del Museu d'art antic (art gòtic)

73

L'ART MODERN CATALÀ A LA COL·LECCIÓ PLANDIURA

Quaranta cinc autors, pintors i escultors, amb un total de més de tres centes obres, formen el conjunt de la secció d'art modern local d'aquesta magnífica col·lecció particular, la més important de Barcelona en tots els ordres. L'espai reduït d'aquestes pàgines impossibilita de dedicar un estudi detingut a cada personalitat i estendre'ns en les consideracions que caldrien per a explicar la valor de cada una d'elles dintre la pintura catalana moderna.

Primer de tot, cal observar que el qualificatiu de pintura moderna, usat avui, després del cubisme i de totes les seves derivacions i de les reaccions que ha provocat, té una significació relativa; la majoria d'aquestes obres són de neta filiació impressionista, i fins alguns dels autors que avui ja han desertat aquell concepte de la pintura hi figuren amb obres corresponents a aquella etapa de la seva evolució artística. En conjunt, doncs, malgrat la presència de quinze obres de Picasso, de les primeres èpoques, d'una mostra molt completa de Togores, i de les obres corresponents a la darrera posició de Joaquim Sunyer, la col·lecció és un panorama complet i interessantíssim de l'assimilació de l'impressionisme a Catalunya, de l'any 1885 fins el moment actual, i amb preferència del començament de segle ençà.

Fins a la data que anotem, la pintura catalana s'orientava cap a l'Acadèmia; Roma previa sobre París. Fortuny havia enlluernat, sense deixar un rastre positiu, i si bé el gran pintor Martí i Alsina, per afinitat de temperament, s'inscrivía en l'òrbita de la pintura francesa i la intuïció el feia coincidir en molts moments amb els mestres francesos moderns de mitjan segle passat, el bagatge didàctic, la disciplina eren de neta filiació acadèmica. El temperament català en general, però, s'inclina de natural al realisme fonamental que inspirà l'impressionisme; la submissió a la naturalesa objectiva, li és un alliberament, i res no estimula tant la seva imaginació com el contacte directe amb la realitat tangible de les coses. Altrament, la varietat d'escenaris que ofereix el territori, la benignitat del clima, la transparència de l'atmosfera, la lluminositat del mar i dels horitzons, fatalment graviten en els sentits i dona una alegria i una voluptuositat tranquil·la, que els pintors han administrat amb un entusiasme i amb una fuga d'adolescent. Durant aquest període la pintura catalana ha pintat el que ha vist, i ho ha pintat amb alegria, justament perquè era d'aquella manera i no d'una altra; els artistes catalans han de-

vorat el paisatge amb un goig sensual tan intens, tan bàrbar, diríem, que en molts moments més aviat sembla que la seva pintura és la satisfacció d'una necessitat biològica que no pas el resultat d'un joc de l'esperit. En general, la pintura catalana porta tot el que té de bo al damunt, es dirigeix als ulls i en aquest camí és on troba la seva màxima eloqüència i el seu gran poder persuasiu.

És natural, doncs, que l'impressionisme s'establís tan de pressa i d'una manera tan general en la generació catalana de finals del segle passat i adquirís la jerarquia privilegiada d'escola única, talment que parlar de la pintura catalana d'aquest període equival a parlar simplement i exclusivament d'impressionisme. La pintura de la resta de la península, en canvi, ni aleshores ni ara, no hi ha estat sensible. I és necessari insistir en aquesta disparitat de temperaments i de preferències, perquè la veritable independència artística de la personalitat catalana s'inicia amb l'entrada de l'impressionisme a Catalunya. D'aquell moment ençà queden ben destriades les dues personalitats i difícilment mai més no tornaran a barrejar-se en els estadis de l'art. Indubtablement, aquest és un dels beneficis que l'art català haurà d'agrair sempre a l'impressionisme, amb tot i que la influència de la gran pintura espanyola contribuís poderosament a determinar i enrobustir el sentit de l'impressionisme francès.

* * *

Ramon Casas i Santiago Rossinyol foren els que introduïren a Catalunya les avançades de l'escola. Una de les obres més antigues d'aquesta col·lecció moderna és l'auto-retrat de Ramon Casas, pintat a París al taller de Carolus Duran, l'any 1883, quan el pintor tenia dinou anys. En aquesta obra de joventut, plena de qualitats, es descobreix la influència espanyola recollida en el taller del pintor francès; de seguida, però, el pas a la pintura «clara», influïda per l'obra de Manet, pot observar-se en el retrat de senyora (1888), delicada simfonia de blancs i grisos. A partir d'aquesta data, el pintor es manté dintre aquest estil fàcil i elegant i produeix obres d'una força realística impressionant, com «Pati dels corders» (1895), que és una de les millors de les deu que té a la col·lecció. Santiago Rossinyol es forma en l'escola del gran paisatgista Joaquim Vayreda, i el segueix en els primers

Sant Pere i Sant Pau

DOMENICO THEOTOKÓPULOS (EL GRECO)

anys de la carrera; després, troba Ramon Casas, que acabava de descobrir l'adorable recó de Sitges, amb el seu mar i el seu cel inoblidables, i adeptes convençuts del moviment modern de la pintura francesa d'aquell moment, s'installen a París, i des d'allí importen a Barcelona la «pintura grisa», que determina l'entrada tumultuosa de l'impressionisme a Barcelona i conquesta la novella generació d'artistes catalans. Rossinyol, però, és literat i dramaturg, i si bé no ha deixat mai de pintar, el literat ha influït el pintor, que s'ha refugiat en la interpretació sentimental, literària de jardins. D'ençà que a últims del segle passat va descobrir els jardins de l'Alhambra, es pot dir que la seva paleta no ha glossat altres temes; el seu punt de vista, però, és molt distint del Monet de les «Nymphéas»; en els jardins de Rossinyol, l'emoció és molt més literària que pictòrica. En la col·lecció hi ha nou teles corresponents a les diverses etapes del pintor. Les més interessants són les de l'època grisa de París.

Joan Llimona, del qual hi ha set teles a la col·lecció, és de la mateixa generació dels dos anteriors, però havia completat la seva formació a Roma. Llimona s'afilià amb certa parsimònia al moviment impressionista dintre la fórmula del qual produïu paisatges simples, harmonitzats en una gama baixa; gairebé sempre els ha acompanyat de figures. Molt sovint s'ha decantat a la pintura de Puvis i ha sabut transmetre a les seves composicions una emoció sincera. Enric Galwey és un dels veritables paisatgistes de raça, de Catalunya. Deixeble de Vayreda, es pot dir que l'ha seguit fidelment tota la vida. La seva obra, d'un valor tècnic notable, s'inclina més als paisatgistes anglesos que a l'impressionisme francès. Home d'imaginació modesta, es cenyeix literalment al tema; però la seva manera ampla i segura posada al servei d'una retina sagaç, li permet de sorprendre fragments de naturalesa amb una severitat estricta, però que gràcies a les seves eminents qualitats de pintor adquireixen una simplicitat elegant i robusta. En la col·lecció està representat amb onze paisatges. De la mateixa generació dels anteriors, Eliseu Meifren ha dedicat la seva loquacitat natural de pinzell i la seva inventiva a descripció ràpida, enginyosa de temes fàcils. Pintor ben dotat, evidentment, entre la seva producció copiosíssima ha produït teles gracioses i lleugeres, i en alguna ocasió s'ha acostat als grans mestres del paisatge francès, com ho demostren els tres que té catalogats a la col·lecció.

La generació immediata a l'anterior fou la que adoptà l'impressionisme amb totes les seves conseqüències. Els representants més significats d'aquesta època són Isidre Nonell, Joaquim Mir, Ricard Canals, Joaquim Sunyer, Marian Pidelaserra, Nicolau Raurich, Xavier Nogués, Joan Colom i Pau Picasso, la precocitat del qual el fa coetani d'aquests mestres que tots li porten més de cinc anys de diferència.

Isidre Nonell, mort als trenta nou anys, ha estat un dels temperaments més forts de pintor que han existit a Catalunya. Començà seguint la pintura grisa importada per Casas i Rossinyol (de les vint teles que figuren a la col·lecció n'hi ha una sense data, però evi-

dentment de la primera època, que demostra clarament aquesta influència). Molt jove, però, es traslladà a París, i allí s'afilià decididament a l'impressionisme. Amb Nonell entrà el divisionisme i la pinzellada *vermiforme* de Monet i Pissarro; com aquests mestres, el goig més gran per a ell és pintar, traslladar a la tela tots els episodis lluminics d'un paisatge o d'un objecte. Els seus temes predilectes eren les figures de gitanes, que pintava amb una voluptuositat indecible. Per a ell els seus models eren simplement una excusa; pintava aquelles figures humanes, mig bruixes mig síbils, igual que hauria pintat natures mortes. Però, a més de pintor era un satíric; Daumier l'engrescava. D'aquesta barreja de preferències estilístiques en nasqué un art solidíssim d'estructura, d'una densitat de color no superada a Catalunya, d'una sumptuositat i d'una brillantesa que meravella. El públic i la crítica en general no el compregueren; l'aire sinistre de les seves figures submergides en una atmosfera densa, els repugnaven. Més tard aclarí la paleta i produí obres delicioses; darrerament pintava bodegons amb una força i una riquesa de color simplement admirables. En la col·lecció hi ha una natura morta de Van Gogh, que no és pas superior a cap de les de Nonell. Aquestes obres que l'artista català produí entre els anys 1909-11, any de la seva mort, són peces que farien honor a qualsevol Museu. Nonell fou també dibuixant d'una agudesada prodigiosa, d'una dicció tan personal com expressiva. Al començament, com tots els artistes catalans de la seva generació, està influït de Steilen i Toulouse-Lautrec; de seguida troba el seu camí i produeix una quantitat enorme de dibuixos extraordinaris d'agilitat i d'expressió. Pissarro li havia dit que era un impressionista de la línia, i la frase, malgrat la imprecisió, dóna una idea aproximada de l'art de Nonell dibuixant. Un any abans de morir, ja havien passat prou coses a Barcelona per a què pogués ésser comprès, i l'exposició que celebrà fou un triomf definitiu; fins aleshores, les poques obres que col·locava les venia a preus irrisoris. La seva família confià sempre en el talent del pintor i no l'abandonà mai. En la col·lecció figuren vint teles i catorze dibuixos d'aquest gran artista.

Joaquim Mir es pot dir que pressentí la nova tendència, a la qual s'ha mantingut constantment fidel. Com tots els del seu grup, començà seguint els cursos oficials de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, però ja abans de deixar aquell centre oficial les disciplines del qual no podien avenir-se gaire amb les estrebadures del seu temperament, ja començà a significar-se com a adepte dels nous corrents. De les deu teles que té a la col·lecció n'hi ha dues que corresponen a aquesta època d'iniciació, diríem. Una, que segurament és de l'any 1895, acusa una influència manifesta de Vayreda a través de la fórmula del seu deixeble Galwey; l'altra, datada en 1897, sembla una rèplica d'una obra de Thevenot; en una tercera tela de 1899 s'espolsa aquestes influències i a partir d'aquesta data, la seva personalitat poderosa es manifesta amb absoluta plenitud. És l'època tòrrida; l'època dels cadmius crepitants; ataca el paisatge a pit descobert, planta les seves grans teles al natural i pinta sota un sol torrencial. La seva

Camí de Granollers

RAMON MARTÍ I ALSINA

75

Passeig matinal

JOAQUIM VAYREDA

76

pintura és d'un lirisme bàrbar, tan personal, que els imitadors fracassen sense glòria. Després ve l'època de les grans composicions de Mallorca, en què la paleta se li diversifica en games profundes i transparents. És el moment més poemàtic de la seva carrera. En tornar-se a establir a Catalunya, abandona l'estilització una mica preciosista de les teles de Mallorca i s'abandona al lirisme del paisatge com en un deliri de color. Les formes desapareixen entre un flamejar de tintes d'una finor o d'una robustesa sorprenents; els seus paisatges són gairebé inintel·ligibles, però tenen la sumptuositat i la novetat de robes o tapissos meravellosos, després s'ha cenyit més i ha produït obres d'un equilibri extraordinari, com el prodigiós «Hort de l'oncle» (1922), que figura en la col·lecció. A través del temps ha conservat sempre la factura brutal, la pinzellada ampla i aventurera i la seva fuga originària, i al costat de paisatges sense eficàcia ha trobat notes i gradacions, harmonies i tons d'una qualitat insuperable.

Ricard Canals s'inscriví a l'impressionisme al costat de Nonell, i ha continuat dintre l'escola, evolucionant, però, cap a una pintura més aplomada, d'arrel espanyola transformada pels pintors francesos. Pintor de paleta elegant i abundosa, de tècnica àgil i sàvia, ha produït fragments de pintura que quedaran com mostres excepcionals de la pintura catalana de començaments del segle. A la col·lecció hi té divuit teles entre paisatges, figures i retrats. La més important és «La toilette», gran composició pintada en 1907, a París. És obra de filiació netament francesa que té un eco de Renoir. Posteriorment, ha afinat la paleta amb diapassó més greu, i ha simplificat la factura i les tintes, i d'aquesta condensació ha sortit a la superfície la remota ascendència espanyola del seu art. Actualment és un dels pintors de retrats més sol·licitats i en aquest gènere ha produït obres d'un interès excepcional.

Joaquim Sunyer és una de les personalitats més destacades de la generació que comentem. Installat a París als primers anys de la seva carrera, seguí els impressionistes i produí obres que poden comparar-se amb èxit amb les de mestres francesos del seu temps. Es mogué preferentment en l'òrbita de Degas, Toulouse-Lautrec i Steilen, al qual seguí de tan a la vora, que en certes ocasions ell sembla el mestre i l'altre el deixeble. Durant aquells anys practicà tots els procediments, oli, pastell, aiguafort, dibuixos colorits, i illustrà algunes obres que avui són peces rares enveja dels col·leccionistes. En 1910, després d'un viatge a Sitges, la seva pàtria, tornà a París, madur per a una evolució capital en la seva comprensió de l'art. A partir d'aquesta data abjura l'impressionista i emprèn una etapa estructuralista: el negre, les terres i els colors permanents s'installen en la seva paleta, la precisió formal, entestada com la dels primitius, desbanca el comentari als irisats de l'atmosfera; la llum deixa d'ésser el protagonista de les seves teles i la figura humana, explicada sense paràfrasis colorístiques, guanya l'hegemonia en la seva producció. Cézanne no és estrany en aquesta conversió. Moltes composicions d'aquesta època acusen la suggestió de les «baigneuses»

del mestre d'Aix; però, en Sunyer, l'emoció de descobrir la seva pàtria comunica unes cadències d'ègloga a les seves composicions. A aquesta època segueix el període de la producció actual, amb els nus candorosos de carns transparents, les composicions d'un realisme sàviament simplificat en el qual l'expressió sense abdicar cap prerrogativa es sotmet amb dignitat a les altes exigències de l'estil. Sunyer, en aquesta segona etapa de la seva carrera, ha freqüentat igualment tots els gèneres pictòrics i ha produït alguns retrats que restaran memorables. A la col·lecció hi ha divuit teles d'aquest artista, el més inquiet de la seva generació.

Marian Pidelaserra, malgrat les intermitències de la seva carrera, ha d'ésser classificat amb aquesta generació. Aquest pintor és l'instint investint-ho tot. En ell tot és directe, una mica monstruós i abundant. A principis de segle va viure dos anys a París i pintà una quantitat de teles fabulosa dintre l'escola. D'aquestes obres n'hi ha algunes que són una veritable delícia de finor i d'agudesia. A Barcelona, altra vegada, pinta un retrat de família que en aquell moment va provocar ires inconcebibles; ara, després dels anys, aquella famosa tela és admirada com una de les coses més vehements, més lleials, més sàviament pintades que s'han produït en la pintura barcelonina. Cap a l'any 1909 adoptà una mena de puntillisme, amb el qual començà una sèrie de paisatges panoràmics, d'una grandesa poemàtica impressionant. Després d'això abandonà la pintura i estigué sense produir fins l'any 1927. Les darreres obres tenen les mateixes característiques generals de les teles anteriors: originalitat tècnica, lleialtat al seu temperament sanguini, i una vitalitat tan ruda que us fa abaixar els ulls. A la col·lecció hi ha dotze teles d'aquest pintor, cinc de l'època impressionista i set de l'època poemàtica puntillista.

Xavier Nogués és una de les personalitats més complexes i més originals de l'actualitat artística catalana. Amb tot i que per l'edat hauria de classificar-se en el grup dels adeptes de l'impressionisme, per la seva formació i pel seu temperament es manté a la perifèria del moviment. Nogués ha estat tot el contrari d'un precoç; quan decidí incorporar-se de ple a la vida artística, havia treballat molt més amb la reflexió que amb les mans. Davant els primers anys de la seva joventut fou com un espectador interessat de les vicissituds artístiques del seu temps; acceptava més la significació independentista, antiacadèmica de l'escola, que no pas els seus dogmes estrictes; en aquest sentit, té molts punts de contacte amb aquells mestres francesos que, sense lligar-se amb els principis de l'impressionisme, figuraven entre les formacions dels adeptes de la nova escola. Observador agudíssim, portava en el seu esperit un bagatge preciós d'imatges populars. Per això les seves primeres victòries les guanyà com a dibuixant. Els seus epigrames, els seus aiguaforts, tenien una mena de severitat clàssica, una austeritat linial, una concisió poc freqüent en aquella època. Però el que els donava el to i la qualitat era la fusió de l'element psicològic amb la noblesa de l'expressió formal. Les seves composicions podrien convertir-se en pintures murals sense cap perill, ans al

Retrat

PABLO PICASSO

77

Gitana

ISIDRE NONELL

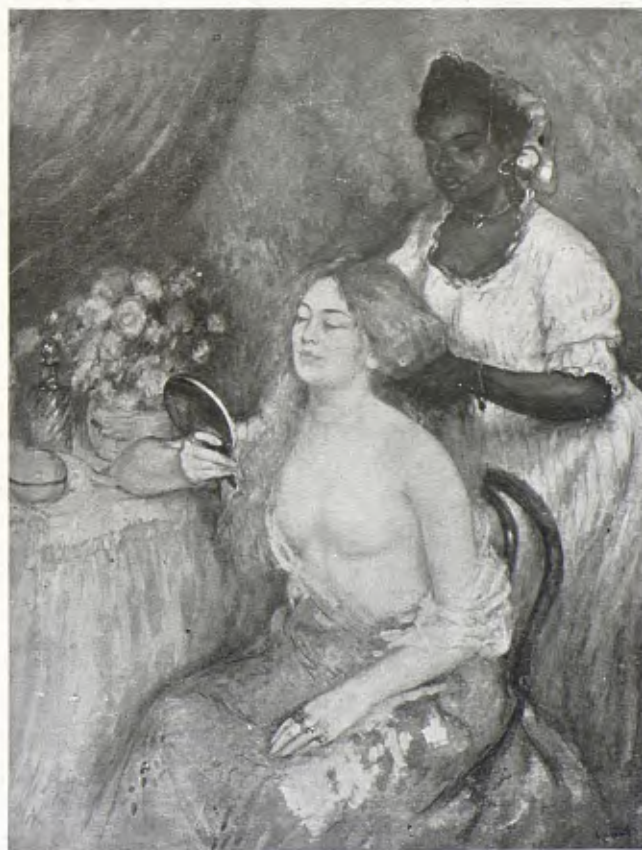
78

Autoretrat

RAMON CASAS

79

Toilete

RICARD CANALS

80

contrari, el ritme, l'equilibri, serien encara més evidents. Aquestes qualitats essencials del seu temperament de decorador, han pogut manifestar-se amb tota la seva generositat en la impressionant decoració de la sala d'honor de la casa Plandiura, les reproduccions de la qual poden veure's en aquest número. Nogués també ha pintat quadros de cavallet, en els quals ha posat a contribució una paleta tendra, ingènua i una gràcia minuciosa digna d'un primitiu. En la col·lecció hi té set olis: dues petites composicions amb moltes figures i cinc paisatges.

Nicolau Raurich ha cantat la lluminositat enlluernadora del nostre mar i del nostre paisatge. La seva paleta és simple, procedeix generalment per tints senceres i confia a una pasta posada amb una generositat atüidora, l'efecte una mica gratuït de la seva pintura. En la col·lecció hi és representat amb deu teles, alguna de grans dimensions. En aquesta generació cal incloure també el pintor S. Junyer-Vidal, que ha comentat, en una actitud primitivista, els panorames mallorquins segons un lluminisme subjectiu i una tècnica d'un realisme pacient amb la qual ha volgut establir a base de la matèria les diferències qualitatives del paisatge.

Pablo Picasso representa el pas entre aquesta generació i la següent. Fill de Màlaga, format a Barcelona, aquí rebé les primeres ensenyances acadèmiques i les primeres influències independentistes. A Barcelona establí el primer contacte amb l'impressionisme, amb Steilen, Forain i Toulouse-Lautrec, i el mateix Ramon Casas i Isidre Nonell no pasaren en va pels seus ulls i el seu tracte. Per això, les quinze obres que figuren en la col·lecció són dels primers temps de l'artista. Hi ha set dibuixos colorits al pastell (1900-02), dues teles a l'oli, amb figures de coupletista (1899); un bodegó a l'oli (1901); un pastel amb una figura de vella i una criatura (1903); un retrat femení (1906), obra d'un interès excepcional; i dues teles de l'època blava i un dibuix al carbó (1904). Aquest conjunt d'obres primerenques té una valor extraordinària intrínseca i documental, per a l'estudi de la personalitat d'aquest artista, la universalitat del nom del qual ens estalvia d'insistir sobre el seu art.

En la generació immediata, predominen els paisatgistes, fidels a l'escola. Joan Colom és una de les valors més considerables d'aquesta època. Durant els primers anys de la seva carrera, seguí Monet, sota l'ègida del qual pintà una de les teles més famoses; després s'ha elaborat una tècnica molt original, més densa que la dels seus models predilectes, i dintre d'aquesta solució formal personalíssima ha glossat el nostre paisatge amb una visió senyorial, robusta i perspicaç, en la qual els daurats i els carmins conjuguen amb uns verds rics de saba i uns cels aristocràtics. En la col·lecció té dotze paisatges (1910-1924).

Iu Pasqual és un altre paisatgista significadíssim. Corot el suggestionà una temporada, després la consulta obstinada dels temes olotins li va dictar una fórmula pròpia, extremadament realista, però tan sàvia que li permet d'explicar amb senzillesa tot el que la seva ment singular i susceptible descobreix a través de

l'atmosfera límpida, brunyida dels seus panorames habituals. Està representat en la col·lecció per vuit paisatges d'Olot i Cornudella.

Feliu Elies, crític d'art, escriptor, dibuixant segur i expressiu, s'ha mantingut conseqüent amb l'escola. En les pintures ha practicat insistentment la pinzellada dividida i ha anotat amb intensitat i alegra submissió tots els episodis del natural. Darrerament ha depurat més els seus principis tècnics; treballa amb una pasta gairebé llisa, sotmet el tema amb un rigor calvinista i enamorat dels holandesos, s'apodera dels objectes amb mansa ferocitat. Avui és un realista intransigent i dintre d'aquesta posició pinta unes natures mortes que fan escriure d'intensitat realística i arriben a obsessionar. Figura en la col·lecció amb tres d'aquestes obres.

Joaquim Torres Garcia, que també girà en el remolí de començaments de segle, aviat se'n separà per a seguir les suggestions dels decoradors, especialment de Puvis de Chavannes, del qual adoptà la paleta tendra i opaca, i el concepte harmònic de la composició. Més tard, sense renunciar totalment a aquest diapasó, compongué escenes vives de carrer, amb tendència a la simplificació expressiva dels post-impressionistes. En la col·lecció figura amb tres bocets de decoració mural.

J. M. Padilla, pintor de gran digitació i paleta fàcil, ha pintat marines i paisatges plens de graciosa agilitat, natures mortes excel·lents i retrats notables. A la col·lecció està representat en aquests diversos aspectes amb tres obres característiques.

Francesc Labarta, pintor de profunda disciplina, es dedicà a la pintura de cavallet, quan ja havia passat per totes les baquetes de l'ofici d'illustrador i decorador. Les seves teles tenen una solemnitat imponent, el paisatge està estrabat com una composició arquitectònica i s'obra marc endins en un àmbit extraordinari. És un dialèctic dels termes, les línies dels seus paisatges tenen tal rigor lògic, que talment multiplica l'espai sense recórrer mai a cap contraposició violenta. A la col·lecció hi ha cinc paisatges corresponents als últims anys.

Domènec Carles, pintor de paleta abundosa i opulent de tints, de dicció fàcil i càlida, en els temes de flors ha trobat les millors pàgines. La seva pintura, d'una sensualitat elegant, avui sembla que es desplaça cap a una simplificació de sensibilitat més aguda. Pot estudiar-se'l en la col·lecció en catorze teles: cinc composicions de flors i nou paisatges.

Francesc d'A. Galí ha practicat un decorativisme germanitzant una mica conceptuós, però d'harmonies amables. En la col·lecció hi té dues composicions amb figures femenines i infants.

Francesc Vayreda, fill del fundador de l'escola olotina, ha seguit la tradició familiar, després d'algunes excursions per l'avantguardisme. Avui pinta paisatges d'una precisió alada i unes figures aparentment fràgils, però establertes amb sòlida elegància. Tres paisatges i una figura femenina el representen a la col·lecció.

Manuel Humbert és potser el més sensible d'aquest grup. La seva escriptura ràpida de trets fugitius i se-

Paisatge

ENRIC GALWEY

81

Bodegó

FELIU ELIAS

82

La nena de Pocell J. SUNYER

83

Paisatge

SANTIAGO RUSIÑOL

84

Dibuix P. PICASSO

85

Mística

JOAN LLIMONA

86

Marina

JOAQUIM MIR

87

No MARIAN A. ESPINAL 88

No MANUEL HUMBERT 89

Retrat F. CAMPS-RIBERA 90

Figura JOAN SERRA 91

Retrat MARIAN LLANERA 92

Retrat JOSEP MOMPOU 93

Mariner R. DE CAMPMANY 94

Les germanes JOSEP DE TOGORES 95

Figura ALFRED SISQUELLA 96

Les Corominotes

IVO PASCUAL

97

Estació de França

JOAN COLOM

98

Paisatge

FRANCESC LABARTA

99

Paisatge

LLUÍS MERCADÉ

100

Paisatge

JOAQUIM MOMBRÚ

101

Paisatge

ELISEU MEIFREN

102

Paisatge

J. PUJOL

103

gurs, esqueia admirablement als seus dibuixos aquarellats, amb temes d'interiors en els quals el caràcter era acusat amb una agudeza incisiva, sota una aparença delicada gairebé malaltissa. Darrerament ha modificat la seva visió en un sentit més realístic i les seves darreres pintures denuncien una lentitud i una detenció que abans no tenia. Tant les figures com les natures mortes tenen una densitat, una robustesa considerables tot conservant, però, l'originària delicadesa d'harmonies.

Ignasi Mallol és d'una habilitat sorprenent; els seus paisatges de vegades prenen qualitats de satí. És una pintura d'una agilitat femenina que sembla que s'hagi d'evaporar. Figura amb tres paisatges en el catàleg.

Rafael Benet és l'antítesi de l'anterior. Intelligència i voluntat i una passió sorda. Pintura greu fins i tot quan tria escenaris riallers; temperament inquiet i home molt documentat estilísticament. Els quatre paisatges que el representen són quatre bons moments de la seva producció.

Marian Llanera, mort prematurament, era un dels valors més positius de la seva generació. Gairebé autodidacta, es pot dir que havia reinventat la pintura. Ha deixat unes quantes obres, paisatges i figures, d'una robustesa i simplicitat impressionants. En aquestes obres, pintades amb l'instint, no ha escamotejat cap problema ni cap lloc comú; tot hi és collit directament amb els ulls candorosos i agressius i l'emoció no hi desdiu ni un moment. La seva obsessió eren els grans mestres, els venecians, i Corot, però mai la influència d'aquests grans temperaments surt inoportunament en les seves teles, que quedaran com una de les coses més fortes produïdes en la pintura catalana del seu temps. A la col·lecció és representat amb tres paisatges i una figura.

Lluís Mercader, avui després de diverses evolu-

cions, s'ha acostat a la manera neo-romàntica de Vlaminck, però el seu to és dolçament elegíac; interpreta el paisatge amb una paleta afinada en un gris de vellut i d'enyorament, i les seves petites composicions són com estances de cadència llunyana. Figura amb dos petits paisatges de Moret.

Jaume Mercader, en canvi, canta la poesia de panorames suburbials i les terres avars, amb una paleta refredada amb pols d'argent i verds negrosos, en la qual predomina una terra exsangüea. i amb aquests elements, lliga acords d'una rara temeritat. Quatre paisatges acrediten la seva personalitat a la col·lecció.

Josep de Togores ocupa un pany de paret d'una de les sales de la col·lecció, amb onze teles de l'última època. Tot són composicions o figures soles, exceptuant un paisatge. La personalitat d'aquest pintor català és prou coneguda en els centres artístics moderns europeus per a què insistim sobre el seu neo-academisme.

Francesc Domingo té dues teles molt significatives dintre la seva carrera. Corresponen al moment d'intransigència realista de l'autor. Pintura esquerra, rígida, atacada insistentment, sense eufemismes. Recorda Cézanne, però és molt més eixuta; les seves figures, construïdes d'una manera tosca, dura, tenen un dramatisme essencial que no es manifesta en l'expressió psicològica, sinó que neix directament del temperament de l'artista. Aquest dramatisme de l'autor en les seves darreres produccions s'ha transformat en un franciscanisme patètic, en el qual el pintor sembla que només vulgui refiar-se dels nervis de la pintura. Avui aparentment s'ha despul·lat de la seva fórmula primera com si hagués tret la closca terrenal de les coses per a deixar-hi purament esquemes d'una intensitat dolorosa.

Hem deixat per al final el grup de pintors joves que representen l'últim grau de l'evolució normal de la nostra pintura. Es pot dir que tots tenen un origen

Bodegó

RAFAEL PADILLA

104

El raïm

JOAQUIM TORRES GARCIA

105

El pont

RAFAEL BENET

106

Paisatge del Montseny

MARIA PIDELASERRA

107

Els jugadors

FRANCESC DOMINGO

108

El barco negro

DOMÈNEC CARLES

109

Maternitat

FRANCESC D'A. GALI

110

Els barcos vells

IGNASI MALLOL

111

Paisatge industrial JAUME MERCADE

112

Paisatge

NICOLAU RAURICH

113

L'aplec de Sant Medí

OLAGUER JUNYENT

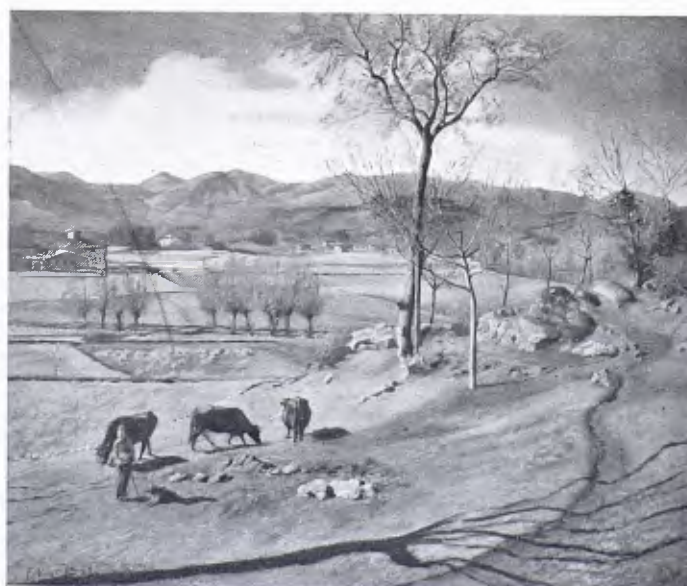
114

L'emparrat

SEBASTIÀ SUNYER I VIDAL

115

Paisatge d'Olot

FRANCESC VAYREDA

116

Torç de Gitanet (bronze)
PAU GARGALLO

117

Dona catalana (bronze)
MANOLO

118

(Marbre) ENRIC CASANOVAS

119

(Marbre) JOSEP DUNYAC

120

comú: un estructurisme benigne: però, en tots la sensibilitat ha vençut el teòric i avui tots fan una pintura aguda, elegant, que és com una depuració de la pintura dels mestres de la generació anterior.

Josep Mompou s'acosta més que cap a Matisse; escriptura ràpida i dissonàncies colorístiques graciosíssimes. Joan Serra, temperament finíssim, pinta paisatges i figures, especialment nus femenins, d'una agudesia extraordinària. Ramon de Capmany, dotat d'una distinció natural gens comuna, estableix composicions d'elegant sobrietat i pinta uns paisatges afinats, graciosament prolixos. Alfred Sisquella s'esforça a donar una gravidesa clàssica a les seves teles, pintades amb subtilitats exquisides, i dintre d'aquest joc encerta fragments d'una agudesia captivadora. Marian Espinal és una de les personalitats més independents i una de les sensibilitats més generoses de la seva generació: la seva pintura, a estones concisa i fugada, a vegades es manifesta animada d'una fina sensualitat.

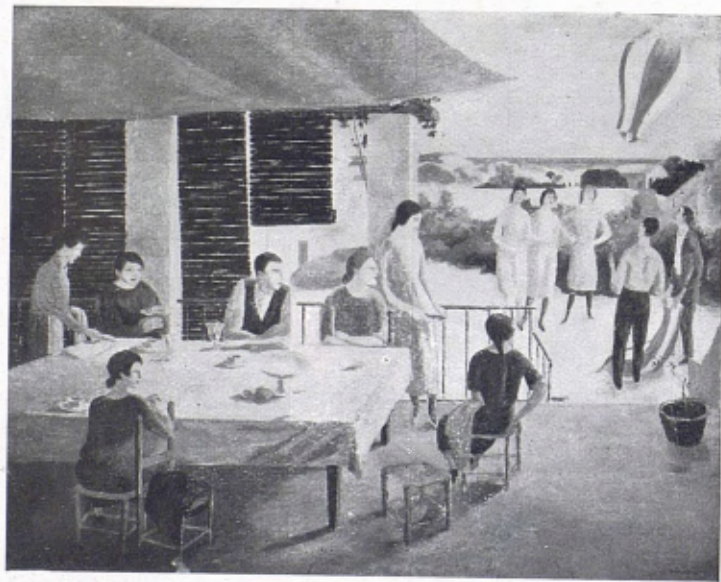
Completen aquesta important col·lecció de pintura moderna catalana, obres dels pintors joves Francesc Camps, personalitat vacillant, però evidentment ben dotada; Joaquim Mumbrú, pintor d'una disciplina i d'una probitat exemplar, i J. Pujol, el més jove de tots, deixeble de l'escola olotina, el prestigi de la qual mantindrà, tot afegint-li el drinc d'una intelligent modernitat.

En la secció de dibuixos, molt abundosa, a més a més dels magnífics dibuixos de Nonell, hi ha obres finíssimes de Manuel Humbert, hi ha una deliciosa sèrie d'animals del dibuixant Pere Inglada, sorpresos amb una vivacitat i un poder de síntesi que recorda els grans mestres orientals.

* * *

L'escultura moderna catalana està modestament representada en la col·lecció. Del gran escultor Manolo Hugué hi ha una terra cuita de grans proporcions, en la qual poden admirar-se les qualitats de l'art d'aquest escultor, universalment reconegut com un dels valors més originals de l'escultura moderna. Pau Gargallo, hi té alguns retrats entre els quals hi ha els de Nonell i Nogués, i un torç masculí de bronze, que és la millor justificació de la racionalitat i de la solidesa de les fantasies dels seus ferros actuals. Enric Casanovas hi està representat per tres obres dues testes i una figura femenina, compostes amb aquella mena de recolliment interior que caracteritza les obres d'aquest escultor. Josep Donyach hi figura amb un nu femení de marbre, mostra excellent de l'art amable i intel·ligent d'aquest artista.

CARLES CAPDEVILA

La festa

XAVIER NOGUÉS

Xavier Nogués

LA FIL·LA DEL CARMESÍ

122

LA SALA DE XAVIER NOGUÉS

El Mecenat barceloní, ple d'aquella apassionada ambició de col·leccionista, ha anat guanyant per a la seva mansió un tresor. Les col·leccions d'art antic i modern de can Plandiura, són avui les més escollides entre les privades i públiques que guarda la ciutat. Lluís Plandiura ha anat guanyant per les seves col·leccions consideració pública. Per als homes com jo, que tenim un fort prejudici socialista, sobretot tractant-se dels tresors de l'art antic, aquests reculls d'obres d'art—que considerem de patrimoni comú—deixats a la iniciativa particular, sempre ens esveren una mica. Poden passar tantes coses en la vida d'un home! Per això en certs moments de disputa entre les corporacions ciutadanes i el col·leccionista, la meua opinió fou francament favorable al Museu de Barcelona.

Cal, però, reconèixer que Lluís Plandiura no ha creat solament les seves col·leccions per pura i noble passió de col·leccionista. Un seny ha presidit les adquisicions, inspirat pel més delicat patriotisme. Plandiura ha fet uns museus que avui han esdevingut d'interès públic. Naturalment, per als savis de tots els països sempre ha estat oberta la porta d'aquestes col·leccions admirables, i també ho ha estat a les visites de corporacions artístiques i obreres. El Museu Plandiura, de fet, és un Museu públic, encara que—de moment—tingui totes les aparences d'un Museu privat.

Més pures encara són les intencions del seu propietari: Plandiura pensa deixar a la ciutat els tressors recollits amb tants afanys i donar al futur Museu el nom del seu pare.

Lluís Plandiura, d'una tradició tota barcelonina, pel seu negoci enclavat en el barri de Ribera i d'una tradició ben catalana per la sang, ha fet una obra per a la terra. El clou del seu tradicionalisme és la sala nobilíssima de la mansió decorada per l'artista Xavier Nogués. Com els rics menestrals, Plandiura ha volgut donar un aire nobilíssim a la seva mansió. La sala havia d'ésser com l'escut de la seva noble menestralia. Així aquells famosos comerciants holandesos bastien llur mansió; així aquells senyors barcelonins que donaren el primer impuls a la ciutat darrera el decret de Carles III obrint els ports catalans, fins aleshores closos al comerç amb Amèrica; com aquests darrers senyors, el ciutadà honorable Lluís Plandiura donava a la seva casa, i sobretot a la seva sala, un aire nostrat. Millor que ningú, i amb un accent personalíssim, Xavier Nogués podria continuar la tradició d'El Vigatà.

Tota la sala fou projectada per Nogués; des de l'estructura general a l'ornamentació de les parets i dels mosaics, fins als mobles i catifes.

Xavier Nogués començà aquesta obra rica i sòbria, pel desembre de l'any 1919, i va acabar-la a princi-

B
L
A
N
C
A

F
L
O
R

X
A
V
I
E
R

N
O
G
U
É
S

123

L
A

T
A
R
D
O
R

L
A

P
R
I
M
A
V
E
R
A

124

125

L
A
D
A
M
A
D'
A
R
A
G
Ó

X
A
V
I
E
R
N
O
G
U
É
S

120

L'
H
I
V
E
R
N

E
L
B
O
N
M
A
R
I
N
E
R

127

128

pis de 1927. Feina llarga de gestació, de concepció i realització. No hi fa res que en aquest transcurs, una mica llarg, en el qual foren decorades les parets d'aquesta sala, l'artista hi deixés—ben segur—les marques dels seus dubtes i de les seves inquietuds. Tant els plafons del sostre, que foren els primers pintats, com els grans plafons de les cançons populars i d'alguns paisatges catalans, que foren els que darrerament acabà Nogués, tot participa d'aquest aire de cosa nostra. Els plafons del sostre més lliures — potser fins una miqueta vienesos i tot — no desdiuen espiritualment de la resta de la decoració de la sala, més volgudament continguda en els cànons d'un estil Lluís XVI. I és que arreu l'esperit de Xavier Nogués es mostra amb la mateixa evidència. Tant en les pintures murals —que semblen velles calcomanies—com en l'acurada ornamentació que les circumda, es manifesta l'encisadora personalitat artística de Nogués, que es complau encarnant-se fins en les coses més humils. Als motius clàssics de l'ornamentació pompeiana, arribats fins a nosaltres a través del Renaixement, del Lluís XVI i de l'Imperi, l'artista es complau guardant-los en aquesta sala, una escaient fidelitat. Però, fins en aquests humils motius ornamentals—coneguts dels pintors de paret del temps en els quals els nostres avis es complaïen escrivint en llatí—Xavier Nogués hi posà tota la seva particular sensibilitat d'interpretació, sense gairebé deformar-los en essència ni en aparença.

I és que la personalitat de Nogués no necessita per a manifestar-se la manera bàrbara, sinó que es complau mostrant el seu encisament líric, travat amb una arquitectura ben estricta, conjugant-la amb un dinamisme imperceptible i per això altament elegant.

Avui que gaudim d'unes arts en les quals l'emoció es complau manifestant-se de la manera més hiperbòlica, és bo de trobar obres com aquesta, en la qual

l'artista ha treballat llarg temps amb l'amor pacient de l'artífex, però sense que en aquest joc—en aquest delicat virtuosisme—l'artista hagi perdut gens ni mica el sentit emocional, sinó que ben mirat aquest hi ha sortit guanyant, car la seva força s'ha manifestat de la manera més serena.

Fa alguns dies el civilíssim poeta Josep Carner feia des de *La Veu de Catalunya* l'elogi de la litote. La litote, deia, és oposada a la hipèrbole: és una disminució o endolciment de l'expressió, per a evitar la censura o *augmentar l'efecte* mitjançant la moderació demostrada en el no dir del tot. Litote és paraula grega; i els grecs en foren mestres—continua el poeta—d'aquesta modèstia graciosa i tota intencionada, que sembla esveltir el pensament mateix. Hom pot sostenir—va dient Josep Carner—que no hi ha fina civilització sense eufemismes, ni bell estil sense litotes. Aquest darrer mot ve de *litos*, planer, senzill; però—diu l'agut escriptor—tanmateix en aquesta minva intencionada d'expressió, la senzillesa hi és artística, trobada per depuració i valorada per contrast, subtilment convertida en estimulant intel·lectual. La litote és faisó viril, occidental, refinament sociable i persuasiva.

Heus ací com de bona part de l'art de Xavier Nogués—excloent-ne, potser, les seves caricatures genials i contant-li en canvi l'agencament de la sala de can Plandiura amb les seves pintures—pot dir-se que és un art elaborat directament per un estat d'esperit tot cultivat per la litote: és per tant un art culte que vol dir emoció continguda; serè.

Xavier Nogués però és, en el fons, un romàntic. Hi ha gairebé sempre en les seves pintures un cert deix sentimental en les actituds de les figures i fins en la conjugació dels ritmes. L'aplom és, sovint endolcit per una suavitat de corbes amb discreta tendència al

Xavier Nogués

SOSTRE DE LA SALA

Xavier Nogués

CONJUNT DE LA SALA

130

dinamisme. Aquesta tendència contingudament sentimental de Xavier Nogués, ja era ben explícita en les primeres obres: moda a part, en les porcellanes elaborades pel ceramista Serra a principis de segle, en algunes de les quals havia col·laborat Nogués amb els seus dibuixos, hi ha aquest mateix sentimentalisme—aquesta mateixa dolçor.

Aquest sentiment una miqueta femení el nostre artista el posa en les seves pintures i dibuixos diem-ne seriosos, car com tothom sap, el Xavier Nogués de la Sala Plandiura és el mateix que plasmà els ninots immortals de «La Catalunya Pintoresca»; ço que vol dir que al Nogués delicadament i contingudament sentimental cal afegir-li el Nogués de l'humorisme més rioler. La ironia que a voltes apunta en les caricatures d'aquest nostre artista excel·lent, és més aviat bonhome que càustica. Tot el qual vol dir que no existeix una dualitat massa forta entre l'artista de les pintures murals de can Plandiura i de certs aiguaforts i el caricaturista: sempre en el fons hi ha l'home dolç, caritatiu.

Si el Nogués de «La Catalunya Pintoresca» s'enriola amb els defectes racials ho fa amb una punta de caritat: tot i ésser en aquest aspecte un germà de Goya, ho és sense la crueltat que caracteritza el geni dels «Crapichos». I és que Nogués és més que català, barceloní; ço que vol dir home a qui plauen les coses amables i el riure franc. En la caricatura de Xavier Nogués no s'hi amaguen mai segones intencions. Adhuc quan s'encara amb el grotesc, també en el fons, doncs, és una mica el sentit de la litote que informa l'esperit del mestre.

Aquest sentit planer, senzill, ha allunyat l'artista de la fuga — Nogués no ha estat mai un pintor fugat — i de la sumptuositat de la matèria. Com a pintor no el podem pas considerar espanyol, holandès ni venecià. Ell que admira com qui més el geni de Rembrandt, ha tingut un instint més aviat de primitiu: linialista. Allunyat de l'impressionisme fins quan ha cultivat la pintura realista, com en «Pescador»; els seus pinzells mai no han estat simfònics, sinó melò-

EL BON CAÇADOR

131

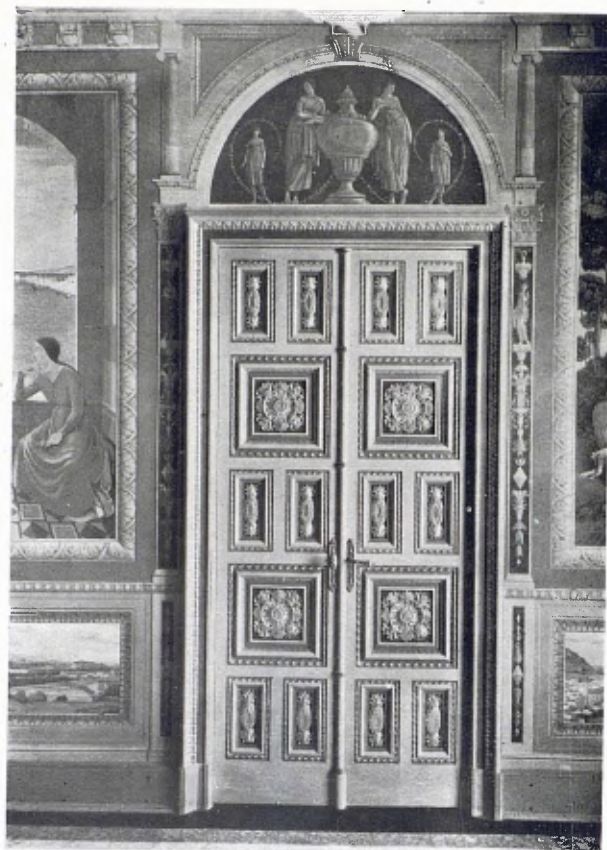
dics. Per això en els murs admirables de la sala de can Plandiura ha emprat el tremp com a material idoni, car el seu estil mat, sobri, encaixa perfectament amb aquesta tècnica.

Nogués, tanmateix, no ha estat home de rauxes i molt menys en l'admirable decoració d'aquesta sala, la qual fou aconduïda d'una manera planerament joiosa. El pintor cercà tranquil·lament els símbols dels plafons, símbols una mica amorfes—que no necessiten la pedanteria del cicerone. En el sostre hi representà el sol i la lluna, que també poden representar el dia i la nit, la llum i les tenebres, etc., etc. En l'escòcia pintà els mesos de l'any. Plasmà també les estacions.

En pintar els grans plafons de la sala, l'artista buscà els motius en algunes de les nostres cançons populars. Nogués, que posseeix una frescor innata i en canvi sap que no té el do de pintor-pictòric, féu amb els motius d'aquestes cançons catalanes, una mena de calcomanies, enllaçades amb l'art popular d'Epinal, amb la tradició dels pintors murals catalans, sense perdre el punt d'albir de la Itàlia preraphaelista. Pintà amb aquest estil candorós i tan propi: «La dama d'Aragó», d'una sobrietat extraordinària; «El bon caçador», d'un romanticisme inefable; «La filla del carmesí», on hi ha el record més vital de les calcomanies; «El bon mariner», amb un deix adequat d'enyorança, i «Blanca Flor». Aquest darrer és el més aplomat—el més neoclàssic—dels grans plafons. La bella disposi-

X
A
V
I
E
R

N
O
G
U
É
S

UNA PORTA DE LA SALA

132

ció dels agrupaments de figures, conjugant amb la disposició de les belles arquitectures dels velers i dels núvols, dóna a aquest plafó una serenitat inoblidable, tèbia sempre d'encís i d'humanitat.

Per a què hom tingui una idea de com fou portada la realització d'aquestes pintures, contarem com fou pintat el poble que fa d'escenari a «La dama d'Aragó». Nogués, abans de realitzar l'alçat d'aquest poble, ben ordenat i saborós ensem, féu una planta damunt la qual la seva imaginació distribuï, amb joia tota temperada, els volums de les cases amb llurs teulades i llurs finestres, portals, porxades i porxos sobirans.

En els petits plafons del respall Nogués plasmà paisatges de Catalunya: L'estany de Banyoles (tan estimat del pintor), Tossa de Mar, Blanes (vila nadiua de la mare de Lluís Plandiura), La Garriga (vila nadiua del pare del gran *amateur*), una vista de Barcelona des de Montjuïc i les principals catedrals catalanes. Tot, tant els grans com els petits plafons, com l'ornamentació, està dit de la manera més acurada: a una concepció global ferma s'ajunta el més acurat verisme dels detalls.

Les portes, els mobles, les aranyes, els marbres dels mosaics, tot fou ordenat amb intel·ligència provident: tot es conjuga perfectament. Fins les tapisseries dels sillons i en part la del sofà—ja que el centre d'aquest fou projectat de Nogués—projectades amb un estil una mica distint per Francesc d'A. Galí, harmo-

nitzen plenament amb aquest conjunt admirable: aquestes tapisseries foren executades per la manufactura de Tomàs Aymat.

La coloració d'aquesta sala causa una impressió agradabilíssima, la qual dona a l'esperit una sensació d'agilitat i frescor.

Sempre el gran col·leccionista, quan acompanya els hostes en la llarga visita als seus museus, fa escaure l'acabament en aquesta sala admirable, que és el complement de les seves col·leccions. Si hom, en eixir de les sales inombrables que tanquen tants tressors d'art antic i modern, sent una miqueta el mal de Museu—malgrat l'esperit de selecció que ha presidit la formació de les col·leccions Plandiura, és tan important el nombre dels seus tressors, que hom sent en terminar-se la visita, una miqueta del susdit cansanci—, quan s'entra en aquesta sala clara i serena, tots els mals se us en van, i senti la joia inefable que us donen les obres d'art vives i articulades amb la vida i amb l'esperit vivent de la terra.

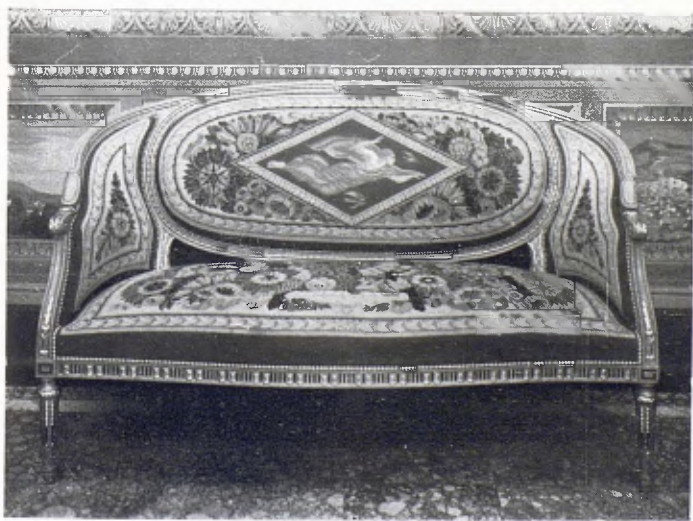
La modèstia i el bon gust de l'artista que creà tota aquesta joia són tan verídics, que hom no troba enlloc la seva signatura. Hauen d'enretirar el gran sofà de la sala per a trobar el seu nom. Aquest no va sol. Llegiu en grisalla damunt els espirals d'un motiu ornamental amb lletres gairebé imperceptibles, el següent: «Projectat i executat per Xavier Nogués, amb la cooperació de Teresa Lostau i Artur Aldrofeu. 1927.» Teresa Lostau fou la muller que l'artista perdé al cap de no gaire temps de l'enllaç; fou durant els primers temps de la col·laboració d'aquesta dona en la decoració mural de la sala, que Nogués se'n va enamorar.

Nogués és tant com un gran artista un bon home—en aquest temps que aquesta paraula ha estat llançada en sentit pejoratiu, plau-me rehabilitar-la i donar-li el seu únic sentit—. Deixeu que us conti una anècdota per a corroborar la meua afirmació. Ara que l'ego-

Xavier Nogués, Francesc d'A. Galí i Tomàs Aymat
SILLÓ

134

Xavier Nogués, Francesc d'A. Galí i Tomàs Aymat
SOFÀ

133

latria fa estralls entre els artistes, serà bo de tenir present aquest cas, perquè ens serveixi a tots d'exemple. Permeteu que termini aquest article amb una moraleja. Nogués, un dia, després d'acompanyar uns amics artistes en la visita a les col·leccions Plandiura, féu entrada en la sala que ell decorà. ¿I sabeu el que digué? Doncs, escolteu: «¡Que bonic hauria fet aquesta sala si els plafons els hagués pintat Manuel Humbert!»

Xavier Nogués té una admiració merescuda per l'art del seu amic Humbert; tan gran és aquesta admiració, que fins sap oblidar que ell també és un home de gran talent, i ho sap oblidar davant mateix de les seves obres. ¿És tan aconsoador de trobar un artista entusiasta de l'art d'algun contemporani, en aquesta hora que tants i tants han perdut tot sentit de comprensió i de delicadesa, en aquesta hora del més agre impudor egocèntric!

RAFAEL BENET

Fotografies de la Col·lecció Plandiura, per F. Serra, Rambla del Prat, 17, Barcelona

Noticiari

Com cada any—des de la reorganització—la Sala Parés ha obert amb una col·lectiva, la qual s'anomena—potser com un homenatge a la significació del Salon d'Automne—Saló de Tardor.

Aquest any, en el nostre Saló de Tardor s'exhibiren obres dels següents artistes :

Rafael Benet, Bosch-Roger, Artur Carbonell, Domènec Carles, Alexandre de Cabanyes, M. Casanova, Alexandre Cardunets, Joan Colom, Ramon de Capmany, Francesc Canyellas, Ferran Callicó, Camps-Ribera, Gustau Cochet, Antoni Costa, Pere Creixams, Salvador Dalí, Francesc Domingo, Duran-Camps, Pere Daura, Feliu Elias, Rafael Estrany, Enric Galvey, Francesc Guinart, Manuel Humbert, Pere Isern-Alié, Alfons Iglesias, O'eguer Junyent, Tomàs Llobet, Jaume Mercadé, Ignasi Mallo, Josep Mompou, Lluís Masriera, Joaquim Mir, Joaquim Mombrú, Josep M. Noble, Iu Pascual, Josep Perrin, Rafael Padilla, Josep Pujol, Francesc d'A. Planas, Josep Pujol, Antoni Roca, E. C. Ricart, Josep F. Ràfols, Joan Roig, Vicens Rincon, Joaquim Sunyer, Sabaté-Jaunà, Joan Serra, Sisquella, Juli Soler, Ernest Santasusagna, Vicens Soler i Jorba, Ramon Soler, Joan Sandalinas, Vila-Puig, Darius Vilas, Francesc Vayreda, Miquel Villà, Josep Ventosa, Vidal-Galícia, F. Vidal-Gumà, Joan Vila (D'Ivori), pintors, i Apelles Fenosa, Josep Llimona, Manolo, Ernest Maragall i Rafael Solanich, escultors.

En el nostre número pròxim donarem una crònica ben extensa, signada per Just Cabot, sobre «El Saló de Tardor de la Sala Parés».

— *Galeries Laietanes* : Ha exhibit ací el pintor olotí Melior Domenge.

— *Galeries Arenyes* : La temporada d'exposició d'aquesta casa fou inaugurada amb una notable col·lectiva.

— La *Pinacoteca* obrí el curs actual d'exposicions amb una admirable exhibició de teles d'Isidre Nonell, pertanyents als col·leccionistes senyors Julià i Valentí. D'aquesta exposició ens ocuparem en un dels nostres números pròxims.

— Joaquim Folch i Torres ha entregat les darreres quartilles de l'important *Resum d'Història de l'art*, que publica l'«Editorial David».

— Està a punt de sortir el manual d'*Escultura Moderna i Contemporània*, la primera part del qual és deguda a Alexander Heilmeyer, i la segona part, titulada *Facetes post-rodinianes* deguda a Rafael Benet. Forma part dels manuals «Colección Labor».

— La *Nova Revista* té el projecte immediat de publicar belles monografies dedicades als nostres artistes. Té cura de la direcció d'aquesta important biblioteca, Carles Capdevila.

— Les associacions religioses de Terrassa i Sabadell acaonen la idea d'alçar una creu monumental en el cim de La Mola de Sant Llorenç del Munt. Els projectes que hem tingut ocasió de veure ens semblen excessivament monumentals. A la bellesa i virginitat de la muntanya de Sant Llorenç no li escanen aquests monuments d'escala egípcia, escala que, per altra banda, és ben poc apropiada al símbol de la Creu.

Fóra molt convenient que les entitats catòliques i artís-

tiques com els «Amics de l'Art Litúrgic» i el «Cercle Artístic de Sant Lluç», recordessin a les entusiastes associacions religioses de Terrassa i Sabadell les normes que es desprenen del monestir romànic que corona la bella silueta de La Mola, silueta que no pot ésser alterada el més mínim, si no es vol enlletgir.

LLETRA DE PARIS

Així que l'estiu comença acaben les exposicions de combat per donar lloc a les exposicions amb mires a la venda, de cara als americans, que durant aquesta estació solen visitar París.

Dins d'aquest genre cal esmentar, com a remarcable, l'exposició organitzada per Mme. H. Lapauze (10, rue Royal), de retrats i imatges de dona, des d'Ingres fins a Picasso. Ha estat una exposició de museu. I si el conjunt feia un gran efecte, en detall no hi havia res de nou: tot eren obres conegudes.

A casa Paul Rosenberg ha tingut lloc una gran exposició de teles de Corot. Més que paisatge, figures. Una excel·lent exposició.

A casa Georges Bernheim, ferros de Gargallo. Tots els ferros que Gargallo tenia al taller han estat adquirits per aquesta casa. L'art nou de Pau Gargallo triomfa en tota la línia.

A casa Bernheim el jove, el pintor Vicens de R. Montevio ha presentat la segona exposició que celebra a París, que ha estat molt ben acollida pel públic. Figures sintètiques, color auster i un coneixement perfecte de l'ofici.

Durant la treva de les exposicions havem visitat el col·leccionador grec Niko Mazaraky. Hem pogut admirar obres mestres de Dufy; la major part de la producció del jove pintor polonès, de grans condicions, Menkés; retrobem el gran gravador i pintor Galanis; pintures de Maurice Utrillo, de Picasso, de la senyora G. Gallibert, coneguda ja dels barcelonins; pintures bizantines i ceràmiques pre-colombianes.

A la Galeria Sborowsky, el jove escultor Apelles Fenosa ha exposat una vintena d'escultures. Aquest jove artista català, que des de la set o vuit anys és a París, nasqué, artísticament, amb els Evolucionistes, a Barcelona, i a París ha anat formant la seva personalitat i definint-la. Intelligent, agut, espiritual, ha sabut mantenir les seves obres en una atractiva cadència clàssica, bo i aportant-li una modernitat desimbolta.

A la Galeria Zag, Maria Vassilief ha exposat una sèrie de caps fets amb cartó, cuir, filferro, paper, llauna, etc., plens d'esperit i de fantasia, reveladors de les seves dotes d'artista. En aquestes obres hi traspuja la lligó dels ferros de Gargallo, de la qual, Maria Vassilief ha sabut aprofitar algunes troballes i fer-ne un ús discret i digne.

També ha exhibit part de la seva obra, l'artista Daniel González, conegut aquí per l'escultor «Daniel». És un jove base, d'estudis sòlids, i en el qual, fonamentadament, hom pot fiar esperances.

J. J. A.

EL PRESENT

QUE NO S'O-
BLIDA I NO
S'ARRECONA

l'admirable
realisme de
les porcel-
lanes de Co-
penhaguen;

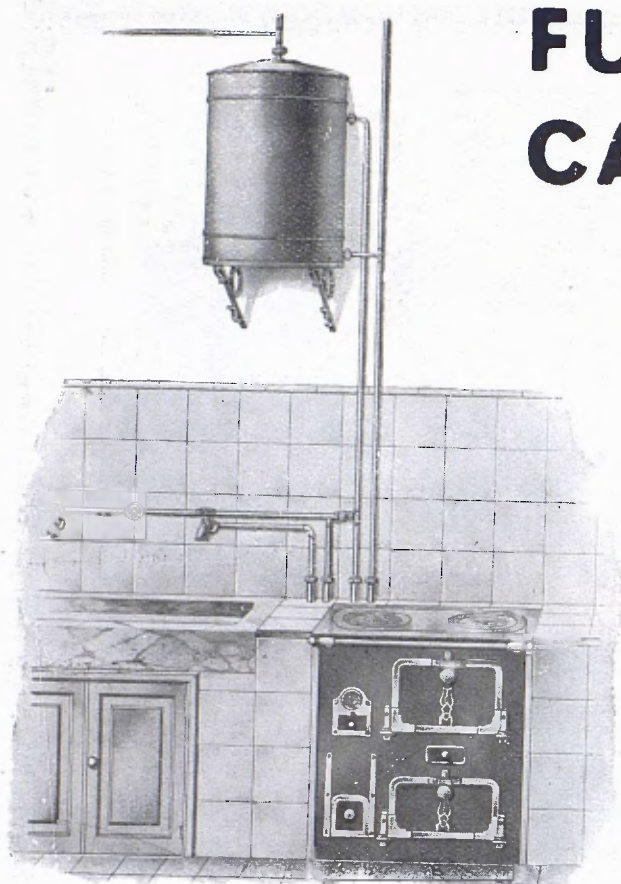
les sublims
creacions
en argent
del notable
mestre da-
nès Georg
Jensen;

la severa elegància dels vidres
gravats a mà d'Orrefors (Suècia)

URALITA, S. A.

Sucursal:
Passeig de Gràcia, 90

FUMISTERIA CAÑAMERAS

Termosifons perfeccionats combinats amb la cuina amb despesa nul·la

Calefaccions

Salamandres

Estufes

CUINES: infinitat de models

BARCELONA { Diputació, 415 al 428
Telèfon 50723
Hospital, 87
Telèfon 17091

MADRID, Sucursal { Espoz i Mina, 15
Telèfon 15812

Enric Tarragó

F U S T E R I A

Especialitat en tanques
i persianes enrotllables
— en fusta —

BARCELONA

Taller de Construccions:
Consell de Cent, 283 - Telèfon 14345

Fàbrica d'elaborar fustes:
Roger de Flor, n.º 132

CONSTRUCCIONS DE TEULADES

ESPECIALITAT EN XALETs SUÏSSOS
I MANSARDES

PRESSUPOSTOS

AUGUSTE ROCHAT

Carrer de París, 155

(Abans Indústria)

B A R C E L O N A

FRANCISCO DAURA VIDAL

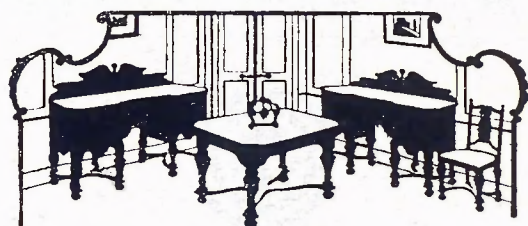
Contractista en pedra
picada i carreus

SARRIA, Carrer Jordà, 4
Taller: Carrer de Casanova, núm. 240
BARCELONA

Fill de Miquel Castellví

Fustes per a cons-
trucció - Armadures
i Cimbres

Telèfon 54997
Carrer de Ribas, 1 i Roger de Flor, 54
BARCELONA

OCHOA

Mobles de qualitat
Preus sense competència
per ésser fabricació pròpia

BARCELONA
EXPOSICIÓ & VENDA:
PELAYO, 50

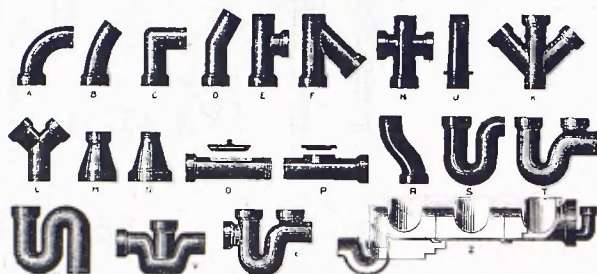
Tallers: VALLDONCELLA, 6 - Telèfon 16083

Fàbrica de Ciments
i Calç a Surroca
(Sant Joan de les Abadesses)
Fàbrica de Guix a
Campdevàrol-Ripoll

Fills de Ramon Benet

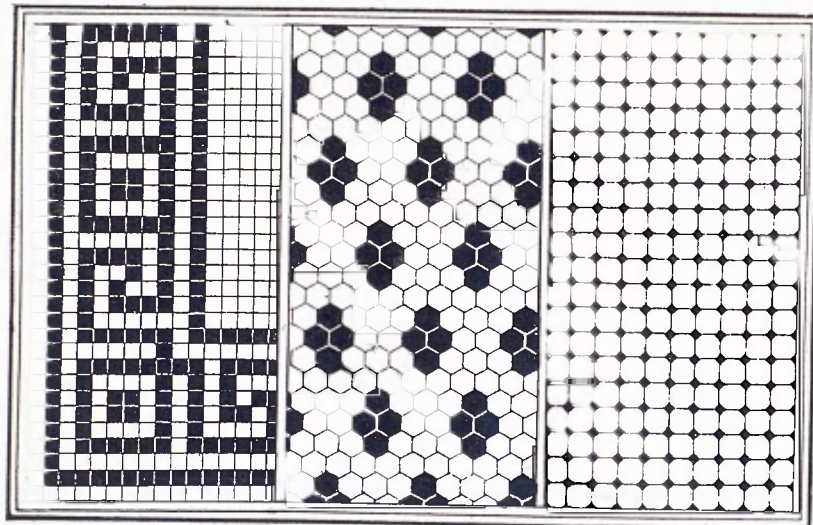
MAGATZEM I DESPATX:
Nàpols, 144 - Tel. 51353
BARCELONA

CUCURNY

TUBERIA DE
GRES ■ MO-
SAIC DE GRES
CERÁMIC

PRINCESA, 58
BARCELONA

VÍDUA DE
RAMON PETIT
& SALA
ESTUCADOR

Rocafort, 108
(xamfrà Consell de Cent)
Telèfon 30966

B A R C E L O N A

Joan Trujols

PINTURA DECORATIVA

Telèf. 75965
Carrer St. Gervasi, 14
BARCELONA (S. G.)

E. F. ESCOFET & C.^A, S. EN C.

B A R C E L O N A

■ Oficines: Ronda de la Universitat, 20 - Telèfon 12992 ■ Fàbriques: Carrer del Gasòmetre (S. M.)
Telèfon 53673

MOSAICS HIDRAULICS
LLOSETES DE GRANET
DE MARBRE ■ PAVI-
MENTS DE VORERES
PAVIMENTS CONTINUS

“UNITAS”

CONGLOMERATS DE
SURO : UNIC ISOLAMENT RACIONAL PER A ANUL·LAR ELS
EFECTES DE LES TEMPERATURES EXTERIORS : LA HUMI-
TAT, EL SOROLL I LES TREPIDACIONS I VIBRACIONS

EN LA CONSTRUCCIO:

“THERMOSTAT”

Instal·lacions completes en:
Cambres Frigorífiques, Edificis
Xalets, Mansardes, Soterranis

Construccions i instal·lacions

generals en fusta

**Enric Llardent
Comas**

Nàpols, 115 - Telèfon 51011

BARCELONA

Construccions en Pedres i Marbres

Pedreres en Figueres

**Sebastià Sibecas
i Fill**

Taller: Casanova

(cantonada Coello)

TELEFON N.º 32915

BARCELONA

Josep M.ª Jordán

ARQUITECTE

Fàbrica i Despatx:

Rolanda, 10 (Sans)

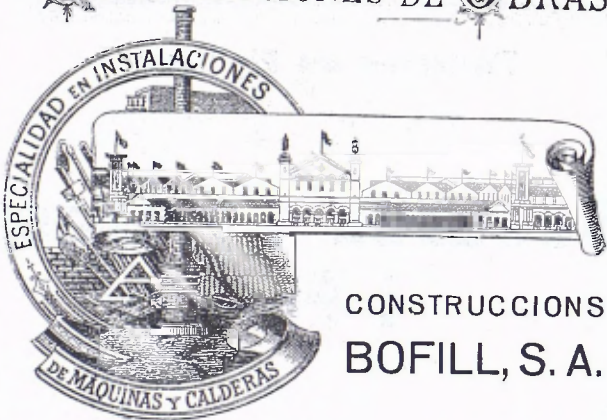
Telèfon 74690

VIGAS SEMPER-ITA

DE CEMENTO ARMADO PATENTADAS

Existència en pals de ciment armat
per a tanques de solars i terrenys
amb embà o amb
espina artificial

CONSTRUCCIONES DE OBRAS

CONSTRUCCIONES
BOFILL, S. A.

Rosselló, 280
Torrent Vidalet
51 (Gràcia)
Telèfon 73216

BARCELONA

S. A. MADERAS FONT

BARCELONA

Marquès del Duero, 101

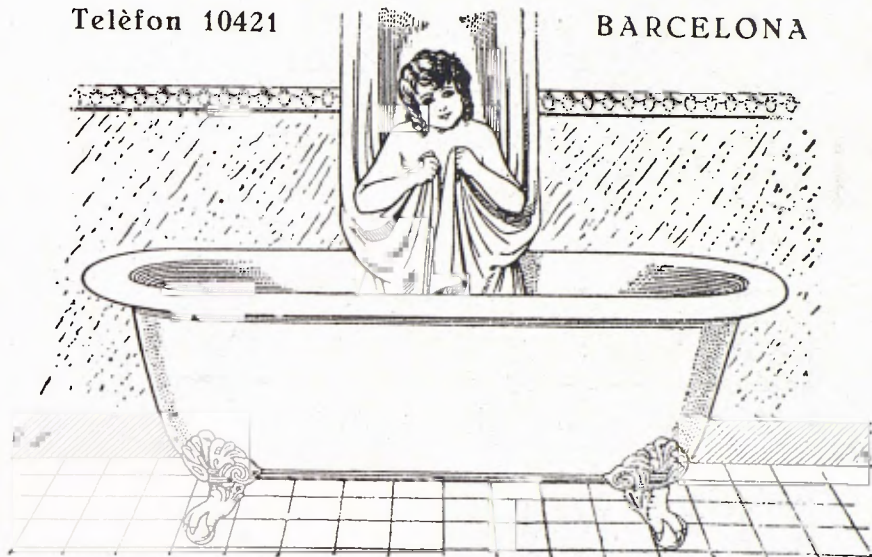
Telèfon 31694

S. VERDAGUER

Telèfon 10421

BARCELONA

Despatx:
Ronda de
la Univer-
sitat, n.º 9

Tallers:
Carrer En-
tença, n.ºs
33 al 41

Banyeres, Lavabos, Waters, etc.

AVÍS

Havent acabat totalment En

GIMÉNEZ

el subministre de

Pedra artificial

del «Palau de Comunicacions»
de l'Exposició de Barcelona

**Torna a admetre co-
mandes en Pedra ar-
tificial, Ciment armat,
Graons, Paviments, &**

INDUSTRIAL DECORATIVA «GIMÉNEZ»
Sardenya, 345 (xamfrà Còrcega) BARCELONA

J. Panyella i C.^{ia}

SERRALLERIA PER A OBRES

Avinguda Alfons XIII, 426

B A R C E L O N A

F. QUER FARRES

ANTIGUITATS :: Carrer de la Palla, 27 :: BARCELONA

Fusteria per a Obres
SANLLEHI

Roger de Llúria, 151

Telèfon 72885

B A R C E L O N A

**CONSTRUCTOR
DE CELS RASOS I
ORNAMENTADOR**

**Francesc Perales
Montero**

**Carrer València, 362
BARCELONA**

Fotogravats

**JOSEP M.^A
LLOVET**

Els fotogravats d'aquesta revista
són fets en aquests tallers

Casanova, 137-139 - Tel. 75465
BARCELONA

**ROBES EN GENERAL
CONFECCIONS I CALÇATS**

Per a trobar fàcilment el que desitja, per a
adquirir el millor i el més nou i per a no
pagar preus elevats compreu sempre a

EL BARATO

Moviments de Terres,
Carreteres i Construc-
ció i Restauració d'e-
dificis per contracta
o per administració

J. AMARGOS I PELLICER
CONTRACTISTA D'OBRES PUBLIQUES I PARTICULARS

DESPATX:
Carrer Aussias March, 2
TELÈF. 13582

MAGATZFM:
Carrer de la Indústria, 118
(xamfrà Urgell)

B A R C E L O N A

Joan Reverté
ESTUCADOR

Carrer de Tordera, 35, botiga
BARCELONA (Gràcia)

Vidrieres Artistiques

Gran magatzem a l'engròs i a
la menuda de Vidres i Cris-
talls plans, Cairons i Cairo-
nets, Vidres de color de totes
menes, Màstic i Diamants.

J. ESPINAGOSA

CASA FUNDADA EN 1870

Cristalls gravats, Musselines
a l'àcid i a la sílice, Marbres
gravades, esmerilades, etc.

MOLES, 27 - TELÉFON 16345
B A R C E L O N A

ACABA DE SORTIR
EL PRIMER VOLUM DE

ELS PRIMITIUS

CONTINUACIÓ DE LA SÈRIE D'ESTUDIS SOBRE
LA PINTURA MEDIEVAL
CATALANA

PER

Mn. Josep Gudiol i Cunill, Prev.
CONSERVADOR DEL MUSEU EPISCOPAL DE VIC

S. BABRA

LLIBRERIA ANTIGA I MODERNA
CANUDA, 45 : BARCELONA

Papers de fama universal per a cartes i documents!

*Per a la vostra correspondència comercial
escolliu un paper que representi adequadament
el vostre negoci. El paper*

B. F. K. Rives

*es un paper de qualitat superior, un paper seriós,
distingit, vistós i atractiu.*

*Imprimiu els membrets en aquest paper i
tindrà la vostra correspondència comercial a-
quest aire de serietat i distinció que revela a tot
negoci pròsper.*

FRANCESC BISBAL

Urgell, 95, bis BARCELONA Tel. 32446

CERRALLERIA ARTISTICA
DE

Manuel Sarrias

ESPECIALITAT EN
FERROS FORJATS
I CONSTRUCCIONS
PER A OBRES

Tallers i despatx: Bolívar, 20-22 i Agramunt, 9
Sucursal: Passatge Forasté, 4 - Telèfon 70005

BARCELONA - SANT GERVASI

Tota la producció dels pintors

Rafael Benet
Manuel Humbert
Ignasi Mallol
Joan Serra
Alfred Sisquella
Francesc Vayreda
Josep Mompou

la trobareu sempre a la

SALA PARÉS

Petritxol, 5 :: Tel. 14665

BARCELONA

SABÓ
ORCIA
DE
"MYRURGIA"

Barcelona

*Extracte - Lloció
polvor - Crema
- Brillantina -*

A. LÓPEZ LLAUSAS, imp.
Diputació, 95, Barcelona